

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**MANTOJUMA PIENĒMŠANAS AR INVENTĀRA TIESĪBU
PROBLEMĀTIKA**

BAKALAURA DARBS

Autors: **Kristaps Onckulis**

Studenta apliecības Nr.: JurP040025

Darba vadītājs: lektore Mag. iur. Kristīne Zīle

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Civillikuma 708. pantā ir noteikts, ka no pienākuma atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu paša mantu mantinieks var atsvabināties, ja viņš izlieto inventāra tiesību. Ar inventāra tiesību likumā tiek paredzēta novirze no vispārējā universālās sukcesijas principa mantojuma tiesībās. Inventāra tiesības regulējums Latvijā pēc savas būtības nav grozīts ļoti ilgu laiku, kas līdz ar to rada ļoti plašas problēmas šī tiesību institūta būtības izpratnē, termiņa mērķī, procesuālajā regulējumā un tādējādi arī inventāra tiesības piemērošanā. Pētījuma rezultātā autors atklāj ļoti plašo inventāra tiesības institūta problemātiku, pierāda tās nozīmīgumu kopējā mantojuma tiesību tvērumā un tādējādi arī pierāda nepieciešamību pēc šī tiesību institūta regulējuma pārskatīšanas, aktualizācijas un pilnveidošanas.

Atslēgvārdi: mantojuma pieņemšana, inventāra tiesība, *beneficium inventarii*, inventāra saraksts, inventāra tiesības izmantošanas termiņš, mantojuma izšķērdēšana, mantinieka atbildība.

ANNOTATION

Article 708 of the Civil Law of the Republic of Latvia states that an heir may avoid the duties to be liable with his or her own property for the debts of the estate, if he or she makes use of the inventory right. An inventory right acts as a deviation from the principal of universal succession in the inheritance law. Latvian regulation of inventory right has not seen major changes in a very long time, which, as a result, raises very broad problems within the understanding of the meaning of this judicial instrument, the purpose of its term, procedural regulation and therefore the adaptation of the inventory right. In this research author reveals a very wide range of issues arising from the regulation of inventory right, proves the importance of this judicial instrument in the whole scope of inheritance law and thus proves the need to review, update and improve this legal institution.

Keywords: acceptance of the inheritance, inventory right, *beneficium inventarii*, inventory list, term for exercising the inventory right, wasting of the inheritance, heir's liability.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1. INVENTĀRA TIESĪBAS BŪTĪBAS IZPRATNES PROBLEMĀTIKA.....	7
2. INVENTĀRA TIESĪBAS IZMANTOŠANAS TERMIŅA PROBLEMĀTIKA	15
2.1. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa vispārīgs raksturojums.....	15
2.2. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa mērķis	16
2.3. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa regulējums Francijas un Spānijas normatīvajos aktos.....	20
2.4. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa procesuālā problemātika	23
3. INVENTĀRA TIESĪBAS ĪSTENOŠANAS PROBLEMĀTIKA.....	29
3.1. Inventāra saraksta sastādīšanas piekritības problemātika	29
3.2. Mantineka atbildības apmēra noteikšana inventāra tiesības izmantošanas gadījumā	32
KOPSAVILKUMS	39
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	43

IEVADS

Civillikuma 705. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka ar mantojuma iegūšanu uz mantinieku pāriet, līdz ar mantojuma atstājēja tiesībām, arī visas viņa saistības, izņemot tīri personiskās. Savukārt Civillikuma 707. pantā ir noteikts, ka mantojuma atstājēja kreditoriem jāgriežas ar saviem prasījumiem pie mantinieka, kuram, ja no mantojuma nepietiek, jāsamaksā parādi no savas paša mantas. Šīs divas normas norāda uz ārkārtīgi lielo mantinieka lēmuma nozīmīgumu par mantojuma pieņemšanu. Pieņemot mantojumu un iegūstot mantojuma atstājējam piederošo mantu un tiesības, mantinieks pārņem arī mantojuma atstājēja parādus (saistības). Mantiniekam pirms mantojuma pieņemšanas būtu jāveic sava veida grāmatvedības uzskaitē – jāveic mantojuma aktīvu (mantas) un pasīvu (parādu) izvērtējums un pretstatījums. Gadījumā, ja pasīvi pārsniedz aktīvus, likumsakarīgi tad būtu izvērtēt mantojuma pieņemšanas lietderību un izdevīgumu.

Likumdevējs ir paredzējis tiesības mantiniekam mantojumu atraidīt. Šī tiesība ir absolūta, tā attiecas uz visu mantojumu, tā nav atsaucama un turklāt mantinieks to nevar izmantot, lai atteiktos par labu kādam citam mantiniekam. Taču ne vienmēr mantinieki, vērtējot mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, vadās tikai no finansiālajiem aspektiem. Mantojuma tiesības pēc savas būtības ir ļoti personiskas, tās bieži vien var tikt saistītas ar ģimenes godu un cieņu pret mantojuma atstājēju. Dzimtas īpašumi bieži vien tiek vērtēti augstāk par vienkāršu bilancē ietverto aktīvu un pasīvu salīdzinājumu. Tādējādi mantiniekiem papildus lietderības un izdevīguma izvērtējumam, tiek uzlikts arī morāls pienākums saglabāt mantojuma atstājēja piemiņu un ievērot viņa vēlmes.

Civillikuma 708. pantā likumdevējs ir paredzējis tādu tiesību institūtu kā inventāra tiesība. Tā dod tiesības mantiniekam saņemt mantojumu pilnā apmērā, taču vienlaicīgi aprobežojot mantinieka atbildību par mantojuma atstājēja parādiem. Inventāra tiesība paredz novirzi no vispārējā universālās sukcesijas principa. Tās rezultātā tiek nodalīta mantojuma atstājēja un mantinieka paša manta, attiecīgi nodalot arī atbildību. Šī tiesība ir ļoti nozīmīga gan kopējā mantojuma tiesību tvērumā, gan sabiedrības interešu aizsardzībā. Attīstoties valsts ekonomiskajai situācijai, attīstīsies arī sabiedrības maksātspēja un līdz ar to arī sabiedrības locekļu kredītspēja. Nepieciešamība pēc skaidras un nepārprotamas izpratnes par inventāra tiesību, tās regulējumu, piemērošanu un tai pakļauto subjektu tiesībām un pienākumiem līdz ar to nemazināsies.

Tieši tāpēc bakalaura darba mērķis ir izvērtēt inventāra tiesības regulējumu un noskaidrot galvenos šī tiesību institūta problēmjaucējumus, lai tādējādi rastu uz tiem atbildes un piedāvātu attiecīgus risinājumus. Darbs ir sadalīts trijās nodaļās, kurās autors vērtēs inventāra tiesības

galvenās pamatproblēmas, tas ir, tās problēmas, bez kuru risinājuma nav iespējama šī tiesību institūta tālāka attīstīšana – inventāra tiesības būtības izpratne, inventāra tiesības termiņa regulējums un inventāra tiesības īstenošana. Ņemot vērā, ka inventāra tiesība nav ļoti plaši pētīts un analizēts tiesību institūts Latvijā, autors šajā darbā lielu uzsvaru liks uz ārvalstu regulējuma vērtēšanas.

Šajā bakalaura darbā tiks izmantota sistēmiskā, analītiskā, vēsturiskā, teleoloģiskā un salīdzinošā pētniecības metode. Autors vērtēs gan Latvijas, gan ārvalstu inventāra tiesības institūta normatīvo regulējumu, juridiskās prakses atziņas un tiesību zinātnieku viedokļus tiesību sistēmas savstarpējā kontekstā, vērtēs šo tiesību institūtu no loģikas likumu viedokļa, vērtēs tā idejas rašanos un izpratnes vēsturisko attīstību, vērtēs tā izveidošanas un realizācijas mērķus, kā arī izdarīs secinājumus no normatīvā regulējuma, juridiskās prakses atziņu un tiesību zinātnieku viedokļu salīdzinājuma.

1. INVENTĀRA TIESĪBAS BŪTĪBAS IZPRATNES PROBLEMĀTIKA

Tiesību institūta būtība ir tā pamatvērtība, kas nosaka tai pakļauto subjektu tiesību un pienākumu vienotu piemērošanu. Ar tiesību institūta būtību sākas tālāka tā izpratnes un interpretācijas veidošana. Lai izprastu inventāra tiesības būtību, ir nepieciešams izprast šī tiesību institūta saistību ar tādiem tiesību institūtiem kā mantojuma pieņemšana un mantojuma iegūšana. Visi šie trīs tiesību institūti ir ietverti Civillikuma Mantojuma tiesību sestajā nodaļā “Mantojuma pieņemšana un iegūšana”. Inventāra tiesības saistība ar mantojuma iegūšanu ir acīmredzama, proti, inventāra tiesības pašu galarezultātu – šo ekskluzīvo tiesību atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem tikai ar saņemto mantojumu, var baudīt tikai un vienīgi mantinieks – persona, kas mantojumu ir ieguvusi. Taču neskaidrības rodas par inventāra tiesības saistību ar mantojuma pieņemšanas institūtu. Ir jāsaprot, vai inventāra tiesības formālā puse – faktiskā inventāra saraksta sastādīšana, var pastāvēt bez mantojuma pieņemšanas, tas ir, vai inventāra saraksta sastādīšanu var lūgt potenciālais mantinieks, tikai lai iepazītos ar mantojuma sastāvu, vēl neizsakot savu gribu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu. Likumdevējs Civillikuma 696. pantā ir norādījis, ka mantot aicinātam ir tiesība, iekam viņš izteic savu gribu par mantojuma pieņemšanu, pārliecināties par tā sastāvu. Taču tiesību doktrīnā dalās viedokļi par šīs normas saistību ar inventāra tiesības institūtu. Viens no viedokļiem ir tāds, ka inventāra saraksta sastādīšana var izmantot mantinieks, lai iepazītos ar mantojuma sastāvu. Otrs viedoklis savukārt norāda uz pilnīgi pretējo – inventāra saraksta sastādīšana ir nesaraujami saistīta ar pašu inventāra tiesības izmantošanu, un līdz ar to šāda tiesība var tikt piešķirta tikai un vienīgi mantiniekam, mantojumu attiecīgi pieņemot.

Profesors Vladimirs Bukovskis 1914. gada Baltijas Vietējo likumu kopojuma komentāros norādīja, ka inventāra tiesības izmantošanas būtība izriet no jau pieņemta mantojuma (2652. pants)¹, un tādējādi tiek prezumēts, ka inventāra tiesību var izmantot tikai un vienīgi mantinieks, mantojumu pieņemot. Savukārt 1933. gada izdevumā “Civīlprocesa mācību grāmata” profesors izteica jau pavisam citādāku viedokli, norādot, ka inventāra tiesība dod mantiniekam tiesību iepriekš iepazīties ar mantojuma sastāvu.² Savā skaidrojumā profesors vērsa uzmanību uz Baltijas Vietējo likumu kopojuma 2633. panta saistību ar 2652. pantu. Abas šīs normas (Baltijas Vietējo likumu kopojuma 2633. un 2652. panti) tika pārņemtas 1937. gada Civillikumā gandrīz identiskā redakcijā (attiecīgi Civillikuma 696. un 709. panti). Tātad profesora ieskatā Baltijas

¹ Буковский В. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских съ продолжением 1912-1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ. Издательство: Типография Гемпель, 1914, 1017. с.

² Bukovskis V. Civīlprocesa mācību grāmata. Rīga: autora izdevums. 1933., 725. lpp

Vietējo likumu kopojuma 2633. pantā (vēlāk – Civillikuma 696. pantā) noteiktā tiesība mantot aicinātam, pirms savas gribas izteikšanas par mantojuma pieņemšanu, pārliecināties par tā sastāvu, ir saistāma ar 2652. pantā (vēlāk – Civillikuma 709. pantā) noteikto inventāra tiesību, tādējādi secinot, ka inventāra saraksts var kalpot kā palīglīdzeklis potenciālajiem mantiniekiem, lai pieņemtu lēmumu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.

Arī tiesību zinātnieks Konstantīns Čakste bija atzinis, ka mantojuma pieņemšana ar inventāra tiesībām dod mantiniekam tiesības iepriekš iepazīties ar mantojuma sastāvu.³ Uz tādu pašu normu izpratni savā 1939. gada publikācijā “Inventāra tiesība” norādīja arī mirtiesnesis R. Mīlans, proti, ar šo tiesību (inventāra tiesību) ir jāsaprot mantinieka tiesība, pirms mantojuma pieņemšanas iepriekš iepazīties ar mantojuma sastāvu, sastādot atstātā mantojuma inventāru.⁴

Šāda normu izpratne tiesību doktrīnā saglabājās arī pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas. Tiesību zinātnieks Zigmants Gencs šajā sakarā ir norādījis, ka ar inventāra tiesību saprot mantinieka tiesību pirms mantojuma pieņemšanas iepriekš iepazīties ar tā sastāvu (veikt inventarizāciju).⁵ Citā, nedaudz vecākā publikācijā Zigmants Gencs, apskatot Civillikuma 696. pantā norādīto tiesību mantot aicinātam pirms mantojuma pieņemšanas iepazīties ar mantojuma sastāvu, norādīja, ka pēc parāda lieluma noskaidrošanas mantinieks var izlemt vai nu atraidīt mantojumu, vai arī pieņemt ar vai bez inventāra tiesības.⁶ Savukārt Rolands Krauze bija norādījis, ka pieteikums par inventāra tiesību pielīdzināms gribas izteikumam par mantojuma pieņemšanu.⁷

Tiesību doktrīnā (gan pirmskara, gan pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas) vairākumā izteiktais viedoklis liecina par to, ka inventāra tiesība var kalpot kā instruments mantiniekam, lai tādējādi mantinieks pirms mantojuma pieņemšanas varētu apzināt un izvērtēt mantojuma apmēru. Šādu izteikto viedokli apstiprina arī spēkā esošās procesuālās normas. 2008. gada 4. augusta Ministru kabineta noteikumu Nr. 618 “Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu” 89. punktā ir noteikts, ka, ja mantinieks pirms gribas izteikšanas par mantojuma pieņemšanu vēlas iepazīties ar mantojuma sastāvu, mantojuma lietu uzsāk, pamatojoties uz mantinieka iesniegumu par izsludināšanu vai uz kādu citu Notariāta likuma 251. pantā minēto mantošanas iesniegumu. Iesniegumā ietver lūgumu, lai zvērināts notārs uzdod tiesu izpildītājam vai bāriņtiesai sastādīt inventāra sarakstu. Tādējādi izpildvara, pildot likumdevēja uzdevumu, ir skaidri un nepārprotami norādījusi uz tiesību doktrīnā izplatīto izpratni par inventāra tiesības izmantošanu. Taču apskatot 2005. gada 27. decembra Ministru

³ Čakste K. Civilprocess. 1937. – 1940. gada lekcijas. Rīga. 173. lpp

⁴ Mīlans R. Inventara tiesība. Pašvaldības darbs, 1939., Nr. 1, 2. lpp.

⁵ Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655. – 840. pants). Tiesu namu aģentūra. 2012., 180. lpp.

⁶ Gencs Z. Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382. – 840. pants). Mans Īpašums. 1997., 252. lpp.

⁷ Krauze R. Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums. Rīga: KIF “Biznesa komplekss”, 1997

Kabineta noteikumus Nr. 1009 “Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu”, kas savu spēku zaudēja ar 2008. gada 4. augusta Ministru kabineta noteikumiem Nr. 618, paveras jau pavisam cits skats uz šo tiesību institūtu. Noteikumu Nr. 1009 93. punktā bija norādīts, ka, ja mantinieki vēlas izlietot inventāra tiesību (Civillikuma 709. pants), zvērināts notārs no viņiem pieņem iesniegumu par mantojuma pieņemšanu, kurā norāda, ka viņi mantojumu pieņem ar inventāra tiesībām. Šajā normā jau savukārt skaidri bija redzams, ka inventāra tiesība tika pakārtota mantojuma pieņemšanas faktam. Proti, lūgt izmantot inventāra tiesību, un līdz ar to lūgt inventāra saraksta sastādīšanu var tikai un vienīgi mantinieks, mantojumu pieņemot. Inventāra tiesības institūts nevar kalpot tikai un vienīgi mantojuma sastāva apzināšanai. Tādējādi inventāra tiesības izpratnē tika panākti absolūti pretstati nevis ar likumdevēja pieņemtiem likumiem, bet gan ar izpildvaras izdotiem normatīviem aktiem. Jāatzīst, ka tiesību normu izstrādāšanas un pieņemšanas procesā, šāda situācija nav pieļaujama, un būtu jāizvērtē, vai, ietverot noteikumos patreiz spēkā esošo 89. pantu, izpildvara nav tādējādi pārkāpusi varas dalīšanas principu un likumdevēja pilnvarojumu. Šajā sakarā Satversmes tiesa 2011. gada 11. janvāra spriedumā Nr. 2010-40-03 norādīja, ka likumdevēja pilnvarojumam Ministru kabinetam izdot ārējos normatīvos aktus ir jāsauglabā varas savstarpējās kontroles un līdzsvara attiecības, kā arī jāatbilst citiem tiesiskas valsts principiem. Likumdevējs, pilnvarojot izpildvaru izstrādāt regulējumu kādā jautājumā, nedrīkst radīt risku, ka līdzsvars starp likumdevējvaru un izpildvaru varētu nosvērties uz izpildvaras pusi tiktāl, ka tiktu apdraudēts varas dalīšanas princips un līdz ar to arī demokrātiskas valsts iekārtas būtība.⁸ Autora ieskatā ir jānovērš Ministru kabineta noteikumu Nr. 618 normu kolīzija ar augstāka spēka normatīvajiem aktiem – Notariāta likuma 307. pantu un Civillikuma 708. un 709. pantiem, tādējādi panākot vienotu izpratni par inventāra tiesības būtību.

Inventāra tiesības izpratnes sakarā ir svarīgi apskatīt 2018. gada 15. marta Augstākās tiesas Civillietu departamenta lēmumu lietā Nr. C03000417 (SKC-602/2018). Šajā lēmumā Augstākās tiesas Civillietu departaments, vērtējot gribas izteikuma un mantošanas iesnieguma formu un tās atbilstību procesuālajām prasībām, pieslējās arī inventāra tiesības institūta izvērtēšanai. Tiesa norādīja, ka, pirmkārt, ir jānošķir gribas izteikums pieņemt mantojumu no gribas izteikuma izlietot inventāra tiesību. Otrkārt, ir jānošķir Civillikuma 696. pantā paredzētā tiesība mantot aicinātajam pārliecināties par mantojuma sastāvu no Civillikuma 709. pantā paredzētās mantinieka tiesības ierobežot savu atbildību ar inventāra palīdzību. Civillikuma 709. pants atrodas likuma apakšnodaļā, kas regulē mantojuma pieņemšanas sekas un skar ne tik daudz jautājumu par gribas izteikumu pieņemt mantojumu, cik jautājumu par inventāra

⁸ Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra spriedums lietā Nr. 2010-40-03

sastādīšanu. Ja pretstata Civillikuma 709. pantu ar šā likuma 693. un 694. pantu, kur noteikti konkrēti termiņi gribas izteikumam pieņemt mantojumu ar tieši noteiktām sekām, kas iztrūkst 709.pantā, termiņu neievērošanas gadījumā, – tad jānonāk pie slēdziena, ka Civillikuma 709. pants regulē attiecības, izejot no apsvēruma, ka mantojums ir pieņemts. Tāpēc jautājumā par mantojuma pieņemšanu vai nepieņemšanu izšķiroša nozīme ir Civillikuma 693. un 694. pantam, nevis 709. pantam.⁹ Tiesa tādējādi piekrita profesora Vladimira Bukovska vēl pagājušā gadsimta sākumā izteiktajam viedoklim, ka inventāra tiesības izmantošanas būtība izriet no jau pieņemta mantojuma. Tāpat kā Augstākā tiesa savā lēmumā, arī profesors Bukovskis bija norādījis uz to, ka inventāra tiesības regulējums ir ietverts likuma apakšnodalā, kas regulē mantojuma iegūšanas sekas, nevis mantojuma pieņemšanu¹⁰. Tāpēc, nepieņemot mantojumu, lūgt sastādīt inventāra sarakstu nav iespējams. Līdz ar to jāsecina, ka Civillikuma 696. pantā noteiktā tiesība mantot aicinātam pārliecināties par mantojuma sastāvu nav nekādā mērā saistāma ar inventāra tiesības institūtu. Tiesa šajā lēmumā atsaucās arī uz Civilprocesa likuma normām, kas bija spēkā līdz 2002. gada 31. decembrim, proti, Civilprocesa likuma 329. pantā nepārprotami bija norādīts uz to, ka inventāra tiesība bija izlietojama, tikai mantojumu pieņemot. Likumsakarīgi tāpēc arī tika norādīts, ka inventāra tiesību var izmantot tikai mantinieks, mantojumu pieņemot, un tāpēc lūgums notāram sastādīt inventāru Civillikuma 709. panta kārtībā nevar tikt iztulkots savādāk, kā gribas izteikums pieņemt mantojumu ar inventāra tiesību.¹¹

Latvijas Zvērinātu notāru padomes pētnieki savā 2017. gada pētījumā “Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība” vairāk gan pieslejas pretējam viedoklim, proti, sistēmiski tulkojot Civillikuma normas, tiek secināts, ka pamatā tās garantē mantot aicinātā tiesības pirms mantojuma pieņemšanas iepazīties ar tā sastāvu, un tāpēc ir nepieciešams saskaņot procesuālas normas.¹² Pētījumā nepārprotami tika norādīts uz to, ka Civillikuma 696. pantā noteiktā mantot aicinātā tiesība pirms mantojuma pieņemšanas pārliecināties par tā sastāvu cita starpā ir īstenojama ar inventāra tiesības institūtu. Tādējādi tika ierosināts arī papildināt Notariāta likumu ar jaunu mantošanas iesnieguma veidu – iesniegumu par mantojuma inventāra sastādīšanu.¹³

⁹ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 15. marta lēmums lietā Nr. C03000417 (SKC-602/2018)

¹⁰ Буковский В. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских съ продолжением 1912-1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ. Издательство: Типография Гемпель, 1914, 1017. с.

¹¹ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 15. marta lēmums lietā Nr. C03000417 (SKC-602/2018)

¹² Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga, 2017., 61. lpp. Pieejams: http://www.lzti.lv/media/documents/4446/metodiskie-nor%C4%81d%C4%ABjumi-noteikumi-par-mantojuma-invent%C4%81ra-saraksta-sast%C4%81d%C4%AB%C5%A1_IsrMo3M.pdf

¹³ Turpat, 62. lpp.

Autora ieskatā neviens no šiem abiem viedokļiem pēc savas būtības nav nepareizs, vai mazāk pareizs. Gan viens, gan otrs var pastāvēt, gan vienam, gan otram ir savas priekšrocības, taču jāapzinās, ka to pastāvēšana vienam otram līdzās ir absurda. Tiesību institūts, kura interpretācijas var būt kā savstarpēji absolūti pretstati, nevar liecināt par taisnīguma un tiesiskās paļāvības principu ievērošanu. Šāda radusies situācija likumdevējam ir jālabo. Likumdevējam ir jāizšķiras par labu vienam no šiem viedokļiem, turklāt šī izšķiršanās ir jāsamēro tikai un vienīgi ar materiālo normu grozīšanu. Tikai pēc tam ir jāpielāgo attiecīgās procesuālās normas. Procesuālajām normām (pie tam, izpildvaras izdotām) ir jāregulē materiālo tiesību normu piemērošanas kārtību, nevis jāinterpretē likumdevēja vīzija par konkrēto tiesību institūtu. Civillikuma 708. un 709. panti pēc savas būtības nav grozīti kopš to pieņemšanas vēl 1937. gadā, taču procesuālās normas – Civilprocesa likums, Notariāta likums, Ministru kabineta noteikumi, ir tikuši pārgrozīti vairākas reizes, panākot atšķirīgu redzējumu uz inventāra tiesības būtību.

Gadījumā, ja likumdevējs izšķiras par labu viedoklim, kas nosaka, ka tiesības lūgt sastādīt inventāra sarakstu var tikai un vienīgi mantinieks, mantojumu pieņemot, tad likumdevējam ir jāpārskata arī Civillikuma 696. pantā noteiktā tiesība mantot aicinātam pirms mantojuma pieņemšanas pārliecināties par mantojuma sastāvu. Ja šī tiesība nav īstenojama inventāra tiesības kontekstā, tad jāsecina, ka mantinieka rīcībā līdz ar to paliek daudz mazāk tiesisko instrumentu, kas ļautu tam pārliecināties par mantojuma sastāvu. Inventāra saraksta sastādīšana savukārt tiek nodota publisko tiesību subjektam, kas bauda pavisam citas, ar normatīviem aktiem noteiktas privilēģijas, veicot savus amata pienākumus. Tas ir, zvērinātam tiesu izpildītājam un bāriņtiesai ir pieejami pavisam citi tiesiskie līdzekļi, resursi un instrumenti mantojuma masas apzināšanai un pavisam citas iespējas saņemt informāciju par mantojuma atstājējam piederošu mantu. Tātad, ja šāda norma (Civillikuma 696. pants) likumā ir iekļauta, tad ir jāparedz arī konkrētāki un skaidrāki instrumenti tās realizācijai.

Nemot vērā to, ka Latvijas tiesiskais regulējums, tiesu prakse un tiesību doktrīnā izteiktie viedokļi sniedz ļoti atšķirīgu skaidrojumu par inventāra tiesības institūta pakārtotību mantojuma pieņemšanas institūtam, līdz ar to nesniedzot arī vienotu izpratni par inventāra tiesības būtību, ir svarīgi izvērtēt arī citu valstu tiesisko regulējumu attiecībā uz inventāra tiesības izmantošanu.

Igaunijas Mantojuma likumā (*Pärimisseadus*)¹⁴ ir skaidri noteikts, ka inventāra tiesības izmantošana un inventāra saraksta sastādīšana ir pakārtota mantojuma pieņemšanai. Saskaņā ar Igaunijas Mantojuma likuma 137. panta noteikumiem tikai mantinieks, kas ir pieņēmis

¹⁴ Law of Succession Act (Igaunijas Mantojuma likums).

Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013007/consolide>

mantojumu, notāram var iesniegt savu iesniegumu par inventāra saraksta sastādīšanu, kas jau tālāk dotu tiesības atbildēt mantojuma atstājēja kreditoriem tikai saņemtā mantojuma apmērā. Notārs tad attiecīgi tālāk aicina tiesu izpildītāju veikt procesuālās darbības šī saraksta sastādīšanai. Igaunijas regulējumā gan ir paredzēts viens izņēmums, kas ļauj personai, kas vēl nav pieņēmusi mantojumu, prasīt inventāra saraksta sastādīšanu. Proti, notārs no šādas personas var pieņemt iesniegumu par inventāra saraksta sastādīšanu, taču aicinājumu tiesu izpildītājam veikt formālo inventāra saraksta sastādīšanu notārs izdarīs tikai pēc tam, kad šis mantinieks būs mantojumu attiecīgi pieņēmis. Šī norma skaidri norāda uz to, ka Igaunijas tiesiskajā regulējumā inventāra tiesība var izrietēt tikai un vienīgi no jau pieņemta mantojuma.

Līdzīgs regulējums ir noteikts arī Lietuvas Civilkodeksā¹⁵. 5.53. panta pirmajā un otrajā punktā ir nepārprotami norādīts tikai un vienīgi uz tā mantinieka vai mantinieku tiesībām lūgt inventāra saraksta sastādīšanu, kas mantojumu ir pieņēmuši. Tāpat kā Igaunijas regulējumā, arī Lietuvas regulējumā mantiniekam ir paredzēta izvēle starp trim iespējām – pieņemt mantojumu, atraidīt mantojumu vai pieņemt mantojumu, izmantojot inventāra tiesību. Inventāra tiesības izmantošana līdz ar to nav iespējama bez mantojuma pieņemšanas.

Vācijas Civilkodeksa¹⁶, Francijas Civilkodeksa¹⁷ un Spānijas Civilkodeksa¹⁸ regulējums norāda uz to pašu, ko Lietuvas un Igaunijas. Proti, inventāra saraksta sastādīšanu var lūgt tikai mantinieks, mantojumu pieņemot. Tikai tādējādi mantinieks iegūst tiesību atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem tikai ar saņemto mantojumu. Neatkarīgi no tā, kāda sistēma šajās valstīs regulē mantojuma pieņemšanu (*hereditas iacens* princips jeb “snaudošais mantojums” vai automātiskās mantojuma tiesību pārejas princips) inventāra tiesība ir pakārtota mantojuma pieņemšanai.

Pretējs regulējums iepriekš apskatītajām valstīm ir sastopams Šveices Civilkodeksā.¹⁹ Šveices regulējums mantojuma tiesībās vadās no automātiskās mantojuma tiesību pārejas sistēmas – mantojuma pieņemšana nav nepieciešama, mantinieki mantojuma tiesībās tiek apstiprināti automātiski. Šveices Civilkodeksa 551. panta 1. punkts nosaka, ka kompetentajai iestādei ir pienākums veikt visas darbības, kas no tās ir atkarīgas, lai nodrošinātu pilnvērtīgu mantojuma tiesību pāreju. Šīs darbības tiek veiktas automātiski – ja mantinieki nepaziņo par savu vēlmi mantojumu atraidīt, viņi tiek apstiprināti mantojuma tiesības. Atbilstoši 560. panta

¹⁵ Civil Code of the Republic of Lithuania (Lietuvas Civilkodekss). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495>

¹⁶ German Civil Code BGB (Vācijas Civilkodekss). Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html

¹⁷ Code Civil (Francijas Civilkodekss). Pieejams:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20130701>

¹⁸ Código Civil (Spānijas Civilkodekss). Pieejams: <https://wipo.lex.wipo.int/en/text/469368>

¹⁹ Swiss Civil Code (Šveices Civilkodekss). Pieejams:

<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201801010000/210.pdf>

otrās daļas noteikumiem tādā gadījumā arī visi mantojuma atstājēja parādi kļūst par mantnieka parādiem. Mantniekiem gan ir tiesības trīs mēnešu laikā no ziņu saņemšanas brīža par mantojuma atklāšanos mantojumu atraidīt. Kā lielajā vairumā citu Eiropas valstu, arī Šveicē mantniekiem vēl tiek paredzēta arī inventāra tiesība (franču valodā “*du bénéfice d'inventaire*”). Taču Šveices regulējums attiecībā uz inventāra tiesību ir daudz citādāks. Inventāra tiesības kontekstā Šveices Civilkodeksā tiek lietots termins, kas tulkojumā uz latviešu valodu atbilstu terminam “piesardzības pasākums” vai “piesardzības līdzeklis” (franču valodā “*mesure conservatoire*”, angļu valodā “*precautionary measure*”). Šī piesardzība nozīmē mantnieka tiesības iepazīties ar mantojuma sastāvu pirms mantojuma pieņemšanas. Šveices likumdevējs gan ar to vien neaprobežojās. Inventāra tiesība tika sasaistīta ne vien ar mantošanas iegūšanas institūtu, bet arī ar publisko aicinājumu mantojuma atstājēja kreditoriem. Proti, saskaņā ar Šveices Civilkodeksa 580. panta 1. punktu katram mantniekam, kam ir tiesības mantojumu atraidīt, ir arī tiesības lūgt publiskā inventāra saraksta sastādīšanu. 581., 582. un 583. pantos tālāk ir noteikta kārtība šī inventāra saraksta sastādīšanai. Šajā sarakstā tiek ietverti visi mantojuma atstājēja zināmie aktīvi un pasīvi, turklāt vienlaicīgi tiek uzaicināti arī citi iespējamie kreditori pieteikt savas prasījuma tiesības. Šajā publiskajā uzaicinājumā tiek ietverts arī paziņojums, ka termiņā nepieteiktie prasījumi tiks dzēsti. Kad ir pagājis publikācijā norādītais termiņš, inventāra saraksts tiek pabeigts un viena mēneša laikā visām ieinteresētajām personām ir tiesības ar to iepazīties. Pēc iepazīšanās ar inventāra sarakstā norādītajiem aktīviem un pasīviem, mantniekam tie ir jāizvērtē un ir jāizsaka sava griba. Svarīgi ir pieminēt, ka, mantojumu pieņemot ar inventāra tiesību, mantniekam ir jāpieņem viss, kas ir norādīts inventāra sarakstā – kā manta, tā arī visi parādi. Pat tad, ja inventāra sarakstā norādītās parādsaistības pārsniedz mantojamās mantas vērtību, mantniekam nav nekādu iespēju aprobežot savu atbildību tikai ar saņemto mantojumu. Mantniekam ir tikai trīs izvēles iespējas. Pirmā, atraidīt mantojumu, otrā, pieņemt mantojumu ar inventāra tiesību, tādējādi atbildot arī par visiem inventāra sarakstā norādītajiem parādiem, vai, trešā, pieprasīt mantojuma masas likvidāciju. Šveices likumdevējs ir novirzījies no citur Eiropā pieņemtā inventāra tiesības skaidrojuma, proti, lai kādas būtu procesuālās iestrādes, ar inventāra tiesību visos gadījumos citās valstīs tiek aprobežota mantnieka atbildība. Šveicē inventāra saraksts un inventāra tiesības izmantošana kā tāda tiek pakārtota mantnieka tiesībām apzināties risku, ko var sagādāt mantojuma pieņemšana, nevis automātiski aprobežot savu atbildību, nemaz neapzinoties mantojuma sastāvu un iespējamās parādsaistības. Šveices likumdevējs likumā nemaz nav paredzējis tādu iespēju, ka mantnieks varētu mantojumu pieņemt, lai pēc tam sastādītu inventāra sarakstu. Inventāra saraksts ir paredzēts, lai to izvērtētu un lai tikai tad būtu iespēja

izteikt savu gribu, tādējādi piešķirot terminiem “piesardzības pasākums” vai “piesardzības līdzeklis” pavisam citu jēgu.

Jāatzīst, ka visās autora apskatītajās valstīs (Igaunija, Lietuva, Vācija, Francija, Spānija un Šveice) tiesiskais regulējums ir daudz konkrētāks un skaidrāks, nekā tas ir Latvijā. Valstis, kurās tiek uzskatīts, ka inventāra tiesība ir piešķirama mantiniekam, tikai mantojumu pieņemot, tas ir nepārprotami norādīts attiecīgajos likumos. Valsts (Šveice), kas inventāra tiesības institūtu regulē kā mantinieka tiesību pirms mantojuma pieņemšanas to izvērtēt, to arī ir nepārprotami norādījusi, turklāt tam attiecīgi ir pakārtojusi arī citus mantojuma tiesību institūtus.

Autora ieskatā bez skaidras izpratnes par inventāra tiesības institūta pašu būtību, tas nevar ilgstoši pastāvēt un tas nevar ilgstoši veiksmīgi darboties. Gan gramatiskā, gan vēsturiskā, gan sistēmiskā, gan teleoloģiskā tiesību normu interpretācijas metode sniedz pārāk neviennozīmīgu un pārāk plaši vērtējamu atbildi uz šo jautājumu. Jāatzīst, ka bez materiālo tiesību normu grozījumiem inventāra tiesības izpratni attīstīt būs ārkārtīgi grūti. Un jāsaprot ir tas, ka inventāra tiesība savu aktualitāti nezaudēs. Attīstoties valsts ekonomiskajai situācijai, attīstīsies arī iedzīvotāju maksātspēja un līdz ar to arī to kredītspēja. Tāpēc inventāra tiesības būtības vienota izpratne un vienots regulējums ir jāuzskata par absolūtu nepieciešamību.

2. INVENTĀRA TIESĪBAS IZMANTOŠANAS TERMIŅA PROBLEMĀTIKA

2.1. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa vispārīgs raksturojums

Civillikuma 709. pantā ir noteikts, ka mantniekam, kas grib izlietot inventāra tiesību, ne vēlāk par diviem mēnešiem no ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos jāgriežas pie notāra ar lūgumu uzdot sastādīt inventāru tiesu izpildītājam pēc Civilprocesa likumu noteikumiem, vai likumā norādītajos gadījumos – bāriņtiesai. Ja mantojums ir plašs un sarežģīts un inventāra sastādīšanai vajadzīgs lielāks termiņš, notārs pēc mantnieku lūguma var šo termiņu pagarināt, bet ne ilgāk par vienu gadu. Šāds likumdevēja noteiktais termiņš ir atzīstams par prekluzīvu, tas ir, tādu, kas līdz ar tā notecējumu izbeidz pašu tiesību. Kā savulaik atzinis profesors Vladimirs Bukovskis, prekluzīvam termiņam padotās tiesības tiek radītas tikai uz zināmu norobežotu laiku, un viņas pašas par sevi izbeidzas galīgi un pēc būtības ar šī laika notecējumu. Prekluzīvie termiņi nepielaiž ne pārtraukšanu, nedz apturēšanu.²⁰ Vērtējot šī termiņa prekluzivitāti, ir jāapzina subjekti, ko šis termiņš ietekmē, proti, kādas tiesības tas tiem rada un kādas tiesības atņem. No vienas puses ir mantnieks, kas ir tiesīgs aprobežot savu atbildību par mantojuma atstājēja parādiem tikai ar saņemto mantojumu, no otras puses – kreditori un legatāri, kam ir svarīgi laicīgi apzināt iespējas, kas nodrošinātu viņa prasījumu apmierinājumu. Tiesiskā valstī ir svarīgi starp šo subjektu tiesībām nodrošināt līdzsvaru. Kā savā 2010. gada 20. septembra lēmumā lietā Nr. A7012110/5 (SKA-755/2010) atzina Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, materiāli tiesiski prekluzīvam termiņam no seku viedokļa ir izšķirošs, absolūts un liktenīgs raksturs, kas nodrošina tiesiskās noteiktības un citu leģitīmu mērķu sasniegšanu.²¹ Savukārt tālāk vērtējot tiesisko noteiktību, jāņem vērā Satversmes tiesas 2004. gada 25. oktobra spriedums lietā Nr. 2004-03-01, kurā tika izteikta atziņa, ka tiesiskās noteiktības princips uzliek valstij pienākumu nodrošināt tiesisko attiecību noteiktību un stabilitāti, kā arī ievērot tiesiskās paļāvības principu, lai veicinātu indivīda uzticību valstij un likumam.²² No tā var secināt, ka, ietverot vai saglabājot kādā normā šādu īsu un prekluzīvu termiņu, likumdevējam ir jābūt skaidrai vīzijai par tiesiskās noteiktības, paļāvības, leģitimitātes un samērīguma principu ievērošanu.

Ir skaidrs, ka likumdevēja mērķis bija paredzēt, ka inventāra tiesības izmantošana ir nesaraujami saistīta ar pašu termiņu, un norādīt, ka šīs tiesības būtība slēpjas tās izmantošanā

²⁰ Bukovskis V. Mantojuma prasību vai testamentu apstrīdošu prasību iesniegšanas termiņi. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1932. gada 1. novembris, Nr. 11. – 12.

²¹ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 20. septembra lēmums Nr. lietā Nr. A7012110/5 (SKA-755/2010)

²² Satversmes tiesas 2004. gada 25. oktobra spriedums lietā Nr. 2004-03-01

laikus – tikai noteiktajā termiņā izmantota, tā var radīt šo ekskluzīvo tiesību. Lai rastu atbildi uz jautājumu, vai inventāra tiesības izmantošanas termiņš atbilst šiem tiesiskās noteiktības, pašāvības, leģitimitātes un samērīguma principiem, ir nepieciešams vērtēt un izprast šīs tiesību institūta mērķi, rašanas vēsturi un tā saistību ar citām tiesību normām, kā vietējām, tā ārvalstu, kā materiālajām, tā procesuālajām.

2.2. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa mērķis

Tiesību doktrīnā valda viedoklis, ka divu mēnešu termiņš likumā noteikts mantojuma atstājēja kreditoru un legatāru interesēs, lai mantinieks nepaspētu izšķērdēt mantojumu un lai kreditori un legatāri tiktu pie savu prasījumu apmierināšanas, jo līdz inventāra sastādīšanai kreditori un legatāri nevar vērst pret viņu savus prasījumus, un viņu prasību noilguma tecējums pa visu uzaicinājumā noteikto termiņu apstājas.²³ Pirmskara Latvijas tiesību doktrīnā termina “izšķērdēšana” vietā tika lietoti arī “likvidēšana” un “izbēdzēšana”.²⁴

Tāpat likumsakarīgi ir vērtēt cēloņsakarības starp inventāra tiesības izmantošanas termiņu un mantinieku potenciālām iespējām izšķērdēt mantojumu, proti, vai tiešām mantojuma izšķērdēšana var būt atkarīga no inventāra tiesības izmantošanas termiņa, un vai šāda termiņa esamība savukārt attur vai kavē mantiniekus no mantojuma izšķērdēšanas.

Šajā kontekstā jāapskata Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes 2014. gada 31. janvāra metodisko norādījumu “Noteikumi par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanu mantojuma lietā”²⁵ 5. punkts, kas nosaka, ka zvērināts tiesu izpildītājs mantojuma inventāra sarakstā iekļauj to mantojuma atstājēja mantu, kas norādīta ieinteresētās personas iesniegumā un par kuras piederību zvērināts tiesu izpildītājs pārliecinājies dabā vai veicot pārbaudes publiskos reģistros. Ja zvērināts tiesu izpildītājs konstatē arī citu iesniegumā nenorādītu mantojuma atstājēja mantu, to iekļauj mantojuma inventāra sarakstā. Metodisko norādījumu 5¹. punktā savukārt ir noteikts, ka neatkarīgi no ieinteresētās personas iesniegumā norādītā zvērinātam tiesu izpildītājam ir pienākums pārbaudīt, vai mantojuma atstājējam ir reģistrēta manta Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā, Valsts vienotajā datorizētajā zemesgrāmatā, Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā un Uzņēmumu reģistra informācijas sistēmā, kā arī noskaidrot Kontu reģistrā, vai mantojuma atstājējam ir pieprasījuma noguldījuma vai maksājuma konti Latvijā strādājošās kredītiestādēs, krājaizdevu

²³ Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655. – 840. pants). Tiesu namu aģentūra, 2012., 182. lpp.

²⁴ Mitans R. Inventāra tiesība. Pašvaldības darbs, 1939., Nr. 1, 3. lpp.

²⁵ Noteikumi par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanu mantojuma lietā: Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes 2014. gada 31. janvāra metodiskie norādījumi, ar grozījumiem, kas apstiprināti Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes 2017. gada 26. oktobra sēdē un 2017. gada 15. decembra sēdē

sabiedrībās vai pie maksājumu pakalpojumu sniedzējiem. Papildus zvērināts tiesu izpildītājs, pieprasot informāciju kredītiestādēm, noskaidro, vai mantojuma atstājējam ir finanšu instrumentu konti vai citas vērtības Latvijā strādājošās kredītiestādēs. Tātad ir secināms, ka, pirmkārt, zvērināts tiesu izpildītājs inventāra sarakstā norāda mantu, par kuru viņu jau ir informējis pats mantinieks – inventāra tiesības izmantotājs, otrkārt, zvērināts tiesu izpildītājs neatkarīgi no mantinieka sniegtās informācijas inventāra sarakstā norāda to mantojuma atstājējam piederošo kustamo un nekustamo mantu, kas ir reģistrēta attiecīgajos publiskajos reģistros.

Sākotnēji ir svarīgi izzināt, vai vispār publiskos reģistros reģistrējama manta ir izšķērdējama kā tāda, proti, vai mantinieka rīcībā var būt tādi tiesiskie instrumenti, tiesiskie resursi un tāda tiesiskā kapacitāte, lai ievērojami samazinātu vērtību vai pazudinātu pilnībā nekustamos īpašumus, transportlīdzekļus, komersantu kapitāla daļas, akcijas, noguldījumus, vērtspapīrus vai citu šādu publiskajos reģistros reģistrējamo mantu. Faktam par šādas mantas esamību, tās piederību mantojuma atstājējam, tās vērtību un tās piederumiem ir piešķirta publiskā ticamība. Šie rekvizīti nevienā brīdī nav atkarīgi tikai no mantinieka rīcības vai labās gribas – mantinieks tos grozīt vai ietekmēt nevar. Izmaiņas tajos nosaka stingra, valsts regulēta un uzraudzīta kārtība. Līdz mantojuma tiesību apstiprināšanas brīdim mantinieks šādu mantu var tikai lietot, turklāt ļoti ierobežotos gadījumos, piemēram, dzīvot mantojuma atstājējam piederošajā nekustamajā īpašumā vai lietot mantojuma atstājējam piederošo transporta līdzekli. Mantiniekam nav tiesību šādu mantu nedz atsavināt, nedz ieķīlāt, nedz apgrūtināt, nedz rīkoties ar mantojuma atstājēja naudas noguldījumiem vai citiem finanšu instrumentiem, nedz arī, piemēram, izmantot mantojuma atstājēja kā kapitāla daļu īpašnieka tiesības komersantu pārvaldē, ja vien mantojuma aizgādības rezultātā tāda atļauja mantiniekam nav konkrēti piešķirta. Tātad jāsecina, ka publiskajos reģistros reģistrējamas mantas izšķērdēšana tiesiski nemaz nav iespējama, ja vien, protams, mantinieks apzināti neveic prettiesiskas darbības un apzināti šādu mantu nebojā vai neizšķērdē. Taču par to jau ir paredzēta kriminālatbildība ar visām no tās izrietošajām sekām.

Jāsecina tas, ka lielā vairumā gadījumu šī normas mērķī iesakņotā izšķērdējamība vai pazudināšana būs attiecināma tikai uz neregistrējamu kustamo mantu, tas ir, tādu mantu, par kuras esamību zvērināts tiesu izpildītājs var uzzināt tikai tad, ja pats mantinieks labticīgi to zvērinātam tiesu izpildītājam norāda. Nedz kreditoriem, nedz legatāriem normatīvie akti neparedz tiesības lūgt iekļaut ziņas inventāra sarakstā par mantojuma atstājējam piederošu neregistrējamu mantu. Šajā gadījumā ir radusies ironiska situācija, proti, lai pasargātu mantojumu no izšķērdēšanas, kas pēc savas būtības ir saistīta un pakārtota mantinieka negatīvi vērtējamai rīcībai (apzināta kaitniecība), ir nepieciešama tikai un vienīgi mantinieka labā griba

jeb pozitīvi vērtējamā rīcība, godprātīgi norādot tiesu izpildītājam uz mantojuma masā ietilpstošo neregistrējamo kustamo mantu. Šādu normas radīto stāvokli var pamatot ar vēsturiskiem aspektiem, jo vēsturiski lielu daļu no cilvēka īpašumu kopuma veidoja kustamā manta, kā piemēram, lopī, vērtslietas, labība. Tieši šāda manta arī visspilgtāk un visprecīzāk atbilda izšķērdējamās mantas raksturojumam. Civillikuma 709. pantā norādītais termiņš inventāra tiesības izmantošanai tika pārņemts vēl no Baltijas Vietējo likumu kopojuuma 2652. panta, kura saknes savukārt bija meklējamas vēl romiešu tiesībās. Atbilstoši Romas impērijas tā laika tiesiskajām normām rakstisks inventāra saraksts mantiniekam bija jāiesniedz speciāli nozīmētam ierēdnim (*tabularius*) trīs mēnešu laikā no attiecīgo ziņu saņemšanas par iespējamo testamentāro vai likumisko mantošanu. Pirmajās trīsdesmit dienās mantiniekam bija jāuzsāk inventāra saraksta sastādīšanas process, un atlikušajās sešdesmit dienās tas bija jāpabeidz pilnībā. Tikai īpašos gadījumos šāds termiņš varēja tikt pagarināts līdz vienam gadam.²⁶ Ņemot vērā, cik ātri attīstās un mainās civilizētā pasaule, tāpēc pamatoti var rasties jautājumi par šāda termiņa aktualitāti mūsdienās. Nenoliedzami ir tas, ka Romas impērijas laikā izstrādātās un romiešu tiesībās ietvertās tiesiskās dogmas savu aktualitāti nav zaudējušas un iespējams nezaudēs vēl ļoti ilgu laiku, kā piemēram, inventāra tiesības institūts kā tāds, taču ir jāpārskata no šīm dogmām izrietošās tīri procesuālās iestrādes. Autora ieskatā termiņiem nav tādu unikālu īpašību, kas var gadu simtus pastāvēt neatkarīgi no sabiedrības, tiesību zinātņu un tehnoloģiju attīstības.

Turpinot apskatīt inventāra tiesības izmantošanas termiņa mērķi, noteikti ir jāpievērš uzmanība arī tādām mantojuma tiesību institūtam kā mantojuma apsardzība. Tiesību zinātnieks Zigmants Gencs ir norādījis, ka mantojuma apsardzība pastāv mantinieku, legatāru un kreditoru interesēs. No mantojuma atklāšanās līdz mantojuma pieņemšanai var paiet zināms laiks. Mantinieki var neatrasties mantojuma atklāšanās vietā, un mantojumam var draudēt izvazāšana, tāpēc ir jā rūpējas par tā saglabāšanu. Lai nodrošinātu mantojuma saglabāšanu, ir paredzēta mantojuma apsardzība un aizgādība.²⁷ Turklāt Latvijas Zvērinātu notāru padomes pētnieki ir norādījuši, ka mantojuma apsardzība ir tiesību instruments, ar kura palīdzību saglabāt mantojumu masu vislabākā iespējamā veidā gadījumā, ja pastāv draudi mantinieku, legatāru un kreditoru tiesiskajām interesēm un tiesībām.²⁸ Šādā gadījumā pārklājas inventāra tiesības izmantošanas termiņa un mantojuma apsardzības pamatmērķi. Mantojuma apsardzības sakarā lietotais termins “izvazāšana” ir ārkārtīgi tuvs inventāra tiesības izmantošanas termiņa galvenā

²⁶ Świrgoń-Skok Renata. Beneficium Inventarii in the Roman Tradition of European Private Law. *Constituição, Economia e Desenvolvimento: Revista da Academia Brasileira de Direito Constitucional*. Curitiba, 2017, vol. 9, n. 17, Jul.-Dez., 278. – 297. lpp. Pieejams: <http://abdconst.com.br/revista18/beneficiumRenata.pdf>

²⁷ Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Tiesu namu aģentūra, 2002., 50. lpp.

²⁸ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga. 2017., 129. lpp.

mērķa sakarā lietotajiem terminiem “izšķērdēšana” un “izbēdzēšana”. Skaidrs, ka abi šie mantojuma tiesību institūti ir likumā paredzēti, lai pasargātu mantojumu, nodrošinātu citiem mantiniekiem tiesības pilnvērtīgi apzināt mantojuma sastāvu, izvērtēt savus pienākumus un tiesības, kā arī nodrošināt taisnīgu kreditoru un legatāru interešu aizsardzību. Līdz ar to likumsakarīgi ir vērtēt šo tiesību institūtu līdzāspastāvēšanu un to lietderību.

Apskatot procesuālās normas, kas regulē mantojuma apsardzību (Notariāta likuma XXV nodaļa, Tiesu izpildītāju likuma Pirmā A nodaļa), ir skaidri redzams, cik konkrēti likumdevējs ir skaidrojis šo tiesību institūtu un cik pamatīgi ir vēlēties nodrošināt šī tiesību institūta galvenā mērķa īstenošanu. Kā piemēram, Tiesu izpildītāju likuma 77.² pantā ir paredzētas ļoti plašas zvērināta tiesu izpildītāja tiesības iekļūt nekustamajā īpašumā, telpās vai citās glabātavās, kurās saskaņā ar zvērināta notāra aicinājumu veikt mantojuma apsardzību atrodas apsargājamā manta, tajā skaitā, veikt šādu telpu piespiedu atvēršanu, pieaicinot policijas pārstāvjus. Tiesu izpildītāju likuma 77.³ pantā ir noteiktas tiesības zvērinātam tiesu izpildītājam pieprasīt informācijas sniegšanu no personām, kuras dzīvojušas ar mirušo personu vienā dzīvoklī vai pie kurām atrodas mantojamā manta, ka tās no palikušās mantas neko nav noslēpušas un tām nav zināms, ka kādu mantas daļu pēc mantas atstājēja nāves būtu noslēpušas, paņēmušas vai aiznesušas citas personas. Tiesu izpildītāju likuma 77.⁴ pantā ir noteiktas tiesības zvērinātam tiesu izpildītājam veikt aizzīmogošanu lietu glabātavām, iesaiņojumiem, kuros lietas sasaiņotas, vai, ja mantojamā manta ir nekustamais īpašums, veikt paša īpašumu aizzīmogošanu. Savukārt Tiesu izpildītāju likuma 77.⁵, 77.⁶ un 77.⁷ pantos ir noteiktas zvērinātu tiesu izpildītāja tiesības veikt kustamās un nekustamās mantas apķīlāšanu, veicot mantojuma apsardzību. Visas šīs zvērināta tiesu izpildītāja amata darbības ir saistītas ar mantojuma un tā vērtības saglabāšanu. Likumsakarīgi tāpēc būtu uzskatīt, ka arī inventāra saraksta sastādīšanas procesā zvērinātam tiesu izpildītājam būtu piešķirtas identiskas vai vismaz pēc savas būtības pielīdzināmas tiesības un pienākumi. Taču tā nav. Likumdevējs ir radījis divus tiesību institūtus, kuru mērķi ir ļoti līdzīgi vai pat identiski, taču tiesiskās iespējas un tiesiskie instrumenti to īstenošanai ir ārkārtīgi atšķirīgi.

Autora ieskatā ir nepieciešams aktualizēt inventāra tiesības izmantošanas mērķi, proti, šis mērķis vairs nav mantojuma pasargāšana no tā izšķērdēšanas, lai tādējādi aizsargātu kreditoru un legatāru intereses. Inventāra tiesības izmantošanas gadījumā kreditorus un legatārus aizsargā tikai un vienīgi termiņš, nevis, piemēram, procesuālās normas, kas faktiski ļautu tiesu izpildītājam apskatīt, aprakstīt, aizzīmogot, apķīlāt vai kā citādi fiksēt mantojuma masas sastāvu. Nedz kreditori, nedz legatāri nav tās personas, kas faktiski var ietekmēt inventāra saraksta sastādīšanu. Ar inventāra tiesības izmantošanas termiņu kreditoriem un legatāriem visos gadījumos tiek piešķirta tāda kā pasīvā aizsardzību. Tā aizsargā šīs personas pat tad, kad

tās to nav izvēlējušās izmantot, un pat tad, kad tā šīm personām nemaz nav nepieciešama, bet tajā pat laikā ierobežo mantinieku pilnīgi visos gadījumos. Līdzīgi, kā tās kreditoriem ir noteikts Civillikuma 705. panta otrās daļas preklūzijā (uzaicinājumā norādītajā termiņā nepieteiktās kreditoru pretenzijas tiek dzēstas), tāpat arī mantojuma apsardzības izmantošanas gadījumā šīm ieinteresētajām personām ir aktīvi jāiesaistās savu tiesību aizsardzībā – ir jāizrāda sava griba izmantot konkrētās tiesības. Turklāt Civillikuma 659. panta un Notariāta likuma 289. un 290. pantos noteikto personu loks, kas var lūgt apsargāt mantojuma atstājēja mantu, ir ļoti plašs (mantinieks, mantojuma aizgādnis, testamenta izpildītājs, mantojuma atstājēja kreditors, mirušās personas darbavietas administrācija vai cita ieinteresētā persona).

Autors tādējādi secina, ka nošķirot mantojuma apsardzības un inventāra tiesības izmantošanas mērķus, samērīguma princips tiktu ievērots daudz lielākā apmērā, tas ir, mantinieka tiesības ar nesamērīgi īsiem termiņiem tiktu ierobežotas tikai tad, kad tam būtu pamats – draudi mantojuma izšķērdēšanai, izbēdzēšanai, izvazāšanai vai likvidēšanai. Aktualizējot inventāra tiesības izmantošanas termiņa mērķi, proti, skaidri nosakot to, ka mantojumu no tā izšķērdēšanas pasargā ar mantojuma apsardzības institūtu, nevis ar inventāra tiesības izmantošanas termiņu, inventāra tiesības institūts kopskatā ar tam pakārtoto termiņu varētu atgriezties pie saviem pašiem pamatiem – aizsargāt mantinieku no pārlietu lieliem parādiem. Tātad, kreditorus un legatārus no mantojuma izšķērdēšanas pasargātu viens mantojuma tiesību institūts (mantojuma apsardzība), savukārt mantiniekus no pārlietu lielu saistību uzņemšanās pasargātu jau pavisam cits mantojuma tiesību institūts (inventāra tiesība). Šie tiesību institūti tādējādi netiktu jaukti, un līdz ar to tiktu pienācīgi pārskatīts jautājums par inventāra tiesības izmantošanas termiņa aktualizāciju – pagarināšanu vai atteikšanos no tā pilnībā.

2.3. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa regulējums Francijas un Spānijas normatīvajos aktos

Turpinot vērtēt inventāra tiesības izmantošanas termiņa aktualitāti, noteikti ir jāpievērš uzmanība Francijas tiesiskajam regulējumam. Līdz 2007. gada 1. janvārim Francijas Civillikumsā spēkā bija norma, kas noteica, ka mantiniekam tiek doti trīs mēneši no mantojuma atklāšanas brīža inventāra saraksta sastādīšanai (795. pants). Pēc šī termiņa mantiniekam tika dotas vēl papildus četrdesmit dienas, lai pieņemtu savu lēmumu – pieņemt (tajā skaitā, izmantojot inventāra tiesību) vai atraidīt viņam pienākošos mantojumu. Termiņa nokavējums mantiniekam neļāva šo tiesību vairs izmantot.

2007. gada 1. janvārī Francijā stājās spēkā Civilkodeksa grozījumi, kas ļoti ievērojami reorganizēja mantojuma pieņemšanas institūtu. Ar šo jauno regulējumu Francijas likumdevējs atteicās no mantojuma pieņemšanas termiņa kā tāda²⁹. Šo termiņu piesaistīja vispārējam noilguma termiņam – desmit gadiem³⁰. Tas ir, mantiniekam vispārējā kārtībā šo desmit gadu laikā netiek atņemtas tiesības nedz mantojumu pieņemt, nedz no tā atteikties, nedz to pieņemt, izmantojot inventāra tiesību (tulkojumā no franču valodas – mantot mantojuma aktīvu apmērā). Konkrētiem tiesību subjektiem likumdevējs paredzēja tiesības pieprasīt mantiniekam izteikt savu gribu (kreditoriem, līdzmantiniekiem, zemākas šķiras mantiniekiem vai valstij) ātrāk. Tikai pēc tam, kad ir izdarīts šāds formāls pieprasījums, iepriekš noteiktā desmit gadu termiņa vietā tiek noteikts saīsināts termiņš gribas izteikšanai – divi mēneši, lai izlemtu par mantojuma pieņemšanu, atraidīšanu vai inventāra tiesības izmantošanu, un vēl divi, lai sagatavotu visa mantojuma inventāru. Īpašos gadījumos šādu termiņu tiesnesis ir tiesīgs pagarināt. Šāds tiesiskais regulējums nonāk pretrunā ar lielu vairumu citu Eiropas valstu tiesisko regulējumu un tajās izteiktajām dogmām par inventāra tiesības izmantošanas termiņiem. Proti, kā Latvijā, tā arī, piemēram, Igaunijā, Lietuvā un Vācijā, inventāra tiesības izmantošana ir atkarīga no mantinieka aktīvas rīcības noteiktā laika periodā (turklāt salīdzinoši īsā) pēc mantojuma atklāšanās vai ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos. Nokavējot šādu termiņu, tiesība zūd neatgriezeniski. Ar jauno Francijas tiesisko regulējumu šāds pienākums mantiniekam vairs netiek uzlikts un līdz ar to tiesības automātiski atņemtas netiek. Inventāra tiesības izmantošana vairs netiek cieši saistīta ar mantojuma atklāšanās brīdi. Francijas likumdevējs nepārprotami ir norādījis, ka ieinteresētās personas pašas ir atbildīgas, lai laicīgi prasītu mantiniekam izteikt savu gribu, tādējādi pasargājot mantojumu no tā izšķērdēšanas un nodrošinot savu prasījumu apmierināšanu.

Tālāk vērtējot inventāra tiesību izmantošanas termiņa aktualitāti, jāatzīst, ka nozīmīgu lomu jaunajā Francijas tiesiskajā regulējumā spēlē arī ieviestais “imunitātes” periods. Tas ir četru mēnešu periods pēc mantojuma atklāšanās, kurā nedz kreditori, nedz legatāri, nedz līdzmantinieki, nedz zemākas šķiras mantinieki, nedz arī valsts nevar likt mantiniekam izteikt viņa gribu – pieņemt mantojumu, atraidīt mantojumu vai pieņemt mantojumu, izmantojot inventāra tiesību. Šāda perioda nepieciešamība cita starpā tika pamatota ar morāliem un reliģiskiem aspektiem. Lielai sabiedrības daļai formāli uzsākt mantojuma lietas vešanu bija pieņemami tikai pēc sēru perioda beigām. Tas bija tas brīdis, ar kuru varēja sākt pieņemt racionālus un uz mantisko interešu aizstāvēšanu balstītus lēmumus. Turklāt tik ārkārtīgi

²⁹ Code Civil (Francijas Civilkodekss)

³⁰ Mantošana. Vispārīgā informācija – Francija. Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-fr-lv.do?member=1

multikulturālā sabiedrībā, kāda tā ir Francijā, sēru periodi un to nozīmē dažādās sabiedrības grupās ļoti atšķirās. Likumdevējs attiecīgi rīkojās un pielāgoja šo tiesību institūtu sabiedrības attīstības tendencēm un uzskatiem.

Ar šiem Civilkodeksa grozījumiem Francijas likumdevējs skaidri norādīja, ka nav nepieciešamības noteikt inventāra tiesības izmantošanai īsu, prekluzīvu termiņu, kas visos gadījumos sāktu savu tecējumu ar mantojuma atklāšanās brīdi vai ziņu saņemšanas brīdi par mantojuma atklāšanos. No tā var secināt, ka līdzsvaru starp mantinieku un kreditoru, legatāru interesēm var panākt ar citiem, ne tik drastiskiem, mantnieka tiesības ierobežojošiem līdzekļiem. Turklāt Francijā, tāpat kā Latvijā, Lietuvā un Spānijā, mantojuma tiesībās vadās no mantojuma pieņemšanas sistēmas principa. Tas ir princips, kas nosaka, ka mantiniekam mantojums ir jāpieņem, izsakot savu gribu – ar formālu gribas izteikumu vai ar konkludentām darbībām. Klusēšana nevar tikt atzīta par mantojuma pieņemšanu. Francijas likumdevējs šo principu ir tulkojis vēl plašāk un tālāk, attiecinot to arī uz inventāra tiesības izmantošanas termiņu. Tikai tad, kad mantiniekam likumā noteiktā kārtībā ir izdarīts attiecīgs aicinājums vai pieprasījums, klusēšanai var tikt piešķirts šāds prezumējums.

Līdzīgs regulējums ir paredzēts arī Spānijas Civilkodeksā³¹. Taču atšķirībā no Francijas regulējuma, Spānija jau ļoti laicīgi atteicās no inventāra tiesības izmantošanas termiņa sasaistīšanas ar mantojuma atklāšanās brīdi vai ziņu saņemšanas brīdi par mantojuma atklāšanos. Spānijas Civilkodekss tika pieņemts vēl 1889. gada 24. jūlijā, un jau tajā laikā likumā tika ietverta norma (1016. pants)³², kas noteica, ka gadījumā, ja mantnieka valdījumā nav kāda mantojuma masas daļa vai konkrēts īpašums, un ja kreditori vai legatāri nav pieprasījuši mantiniekam izteikt savu gribu, tad mantinieks var pieņemt lēmumu izmantot inventāra tiesību līdz pat brīdim, kad šāda prasība vairs nav pieļaujama atbilstoši vispārējam noilguma termiņam. Noilguma termiņš Spānijā sastāda trīsdesmit gadus. Šī norma nav grozīta līdz pat mūsdienām. Likumdevējs sākotnēji gan bija paredzējis divus izņēmumus no šīs vispārīgas normas. Tas ir, ja mantnieka valdījumā bija kāda mantojuma masas daļa vai konkrēts īpašums, un mantinieks bija dzīvojis kopā ar mantojuma atstājēju, tad mantiniekam, lai izmantotu inventāra tiesību, par to bija jāpaziņo attiecīgajam tiesnesim desmit dienu laikā no brīža, kad viņš bija uzzinājis par savām mantošanas tiesībām. Ja savukārt mantinieks nebija dzīvojis kopā ar mantojuma atstājēju, šis termiņš tika pagarināts līdz trīsdesmit dienām. Ir skaidrs, ka šīs normas tika paredzētas ar mērķi pasargāt kreditorus no mantojuma izšķērdēšanas. Par to liecināja piebilde, ka norādītajos gadījumos mantiniekam vienlaicīgi ar brīdi, kad tika

³¹ Código Civil (Spānijas Civilkodekss)

³² Código Civil, aprobado por Real Decreto de 24 de julio de 1889 (Spānijas Civilkodeksa vēsturiskā 1889. gada 24. jūlija redakcija). Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=244509

lūgts sastādīt inventāra sarakstu, bija obligāti jāuzaicina arī kreditori un legatāri iesniegt savus prasījumus, turklāt kreditoriem un legatāriem šajā gadījumā bija piešķirtas tiesības piedalīties inventāra saraksta sastādīšanā. Pēc vairāku grozījumu izdarīšanas Spānijas likumdevējs atteicās no šī ārkārtīgi īsā desmit dienu termiņa un piebilde par mantnieka dzīvošanu kopā ar mantojuma atstājēju. Kā vienīgais izņēmums šajā sakarā šobrīd Spānijas Civilkodeksā ir paredzēta norma, kas nosaka, ka, ja mantnieka valdījumā ir kāda mantojuma masas daļa vai konkrēts īpašums, tad tikai un vienīgi tādā gadījumā mantniekam, lai varētu izmantot inventāra tiesību, par to jāpaziņo notāram trīsdesmit dienu laikā no brīža, kad viņš uzzinājis par savām mantošanas tiesībām. Visos citos gadījumos, tāpat kā tas ir Francijas tiesiskajā regulējumā, spēkā ir vispārīgais mantojuma pieņemšanas termiņš.

Šīs pakāpeniskās izmaiņas gan Francijas Civilkodeksā, gan Spānijas Civilkodeksā nepārprotami liecina par to, ka šo valstu likumdevēji aktīvi vērtē un aktualizē šo termiņu un tā mērķi, kā arī pielāgo to sabiedrības attīstībai.

2.4. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa procesuālā problemātika

Atgriežoties pie Latvijas tiesiskā regulējuma, jāapskata inventāra tiesības izmantošanas termiņa procesuālās prasības. Latvijas Zvērinātu notāru padomes pētnieki ir minējuši, ka Civillikuma 709. panta regulējums norāda uz to, ka inventāra tiesības izmantošanai nepieciešami šādi soļi, kas vispārējā gadījumā izvedami minētajā divu mēnešu laikā: a) mantnieka vērsšanās pie zvērināta notāra ar lūgumu uzdot sastādīt inventāru, b) inventāra saraksta sastādīšana, c) inventāra saraksta iesniegšana zvērinātam notāram ar lūgumu izdarīt uzaicinājumu un apstiprināt mantojuma tiesībās ar inventāra tiesību (mantojuma lietas uzsākšana).³³ Līdzīgu viedokli savā 1939. gada publikācijā "Inventāra tiesība" izteica miertiesnesis R. Mitans, proti, lai iegūtu inventāra tiesību, mantniekam ir jādara sekojošais: 1) jāpaziņo par mantojamās mantas saraksta sastādīšanu, 2) saraksts jāiesniedz tiesai ar lūgumu izdarīt uzaicinājuma sludinājumu un 3) jālūdz tiesa apstiprināt mantojuma tiesībās, piešķirot inventāra tiesību. Tātad inventāra tiesības iegūšana paredz zināmus priekšnoteikumus, kuri mantniekam ir jāizpilda, citādi viņš nevar izlietot šo tiesību.³⁴ Autors šādam normas skaidrojumam mūsdienās vairs piekrīt nevar. Iespējams, šis tagadējais skaidrojums ir radies, apskatot normas vēsturisko attīstību atrauti no tās jēgas, mērķa un saistības ar citām tiesību normām. Šāda kārtība inventāra tiesības izmantošanai bija paredzēta vēl Baltijas Vietējo likumu

³³ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga. 2017., 84. lpp.

³⁴ Mitans R. Inventāra tiesība. Pašvaldības darbs, 1939., Nr. 1, 3. lpp.

kopojumā. Proti, 2649. pantā bija norādīts, ka no pienākuma, atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu paša mantu, mantinieks var atbrīvoties, ja viņš izlieto inventāra tiesību, tas ir, sastāda likumā noteiktā laikā visa mantojuma inventāru. Savukārt 2652. pantā bija noteikts, ka mantiniekam, kas grib izlietot inventāra tiesību, ne vēlāk par diviem mēnešiem no ziņu saņemšanas par to, ka viņam mantojums piekritis, jāgādā par inventāra sastādīšanu caur attiecīgo tiesu un par mantojuma atstājēja kreditoru uzaicināšanu. Tātad 2649. pantā norādītais termins “inventāra tiesība” bija secīgi paskaidrots kā mantojuma inventāra sastādīšana likumā noteiktā laikā. Savukārt 2652. pantā jau tika paredzēts prekluzīvs termiņš tieši inventāra saraksta sastādīšanai, nevis inventāra tiesības izmantošanai vai lūgumam sastādīt inventāru, vai paziņojumam par mantojuma pieņemšanu ar inventāra tiesību. Tātad abu šo normu kopskatā bija skaidri konstatējama to savstarpējā saistība, un līdz ar to neapstrīdams bija fakts, ka inventāra tiesības izmantošana ir atkarīga no formālā inventāra saraksta sastādīšanas procesa.

Pārņemot inventāra tiesības tiesisko regulējumu no Baltijas Vietējo likumu kopojuma, 1937. gada Civillikumā likumdevējs šo 2649. pantu pārņēma gandrīz identiskā redakcijā (Civillikuma 708. pants), taču veica izmaiņas 2652. panta regulējumā (Civillikuma 709. pants). Civillikuma 709. pantā jau bija norādīts uz mantinieka pienākumu šajā divu mēnešu laikā vērsties pie tiesas ar lūgumu uzdot sastādīt inventāru tiesu izpildītājam (norma vēlāk tika grozīta, tiesas aizstājot ar notāriem), nevis faktiski sastādīt inventāra sarakstu. Tātad vienā normā (708. pants) ir paredzēts priekšnoteikums inventāra tiesības izmantošanai (“sastāda likumā noteiktā laikā visa mantojuma inventāru”), taču 709. pantā noteiktais divu mēnešu termiņš ir attiecināms uz kaut ko pilnīgi citu, tas ir, mantinieka vēlmes izteikšanu par inventāra saraksta sastādīšanu. Līdz ar to ir jāsecina, ka iztrūkst saistība šim Civillikuma 708. pantā noteiktajam formulējumam “likumā noteiktā laikā” ar Civillikuma 709. pantā norādīto divu mēnešu termiņu, proti, šī frāze kļūdaini var tikt uzskatīta par Civillikuma 709. pantā noteikto inventāra tiesības izmantošanas termiņu. No šāda regulējuma izriet tas, ka Civillikuma 708. pantā noteiktais formulējums “likumā noteiktā laikā” vai nu nepastāv kā tāds, vai arī to var vērtēt tikai kopskatā ar procesuālajām normām, kas regulē tiesu izpildītāju vai bāriņtiesas locekļu amata pienākumu veikšanas administratīvos termiņus. Iespējams, ka tāds nebija likumdevēja mērķis, taču, autora ieskatā šī radītā tiesību normu kolīzija uz to nepārprotami norāda.

Šo kā problēmjautājumu jau 2007. gadā bija identificējuši pētījuma “Identificētie problēmu jautājumi Latvijas Republikas mantojuma tiesību regulējumā” autori P. Bulavs, J. Solovjakovs, I. Šermukšnis un E. Virko, norādot, ka jāapspriež, cik pamatota ir prasība pieteikt inventāra tiesību (Civillikuma 709. panta pirmā daļa) tikai divu mēnešu laikā. Arī bez tā Civillikuma 709. pants ir pretrunīgs, jo pirmā daļa runā par inventāra tiesības “pieteikšanu” (tas

ir, lūgumu uzdot sastādīt inventāru) divu mēnešu laikā, bet otrā daļa – par inventāra “sastādīšanu” šajā pašā termiņā.³⁵

Civilprocesa likuma redakcijā (329. pants), kas bija spēkā līdz 2002. gada 31. decembrim, tas ir, laikam, kad mantojuma lietu izskatīšanu likumdevējs bija uzticējis tiesām, bija noteikts, ka (1) pieteikums par mantojuma pieņemšanu uz inventāra tiesību pamata iesniedzams tiesai, kurai piekrīt mantojuma lieta, (2) pieteikumu var iesniegt divu mēnešu laikā no dienas, kad mantiniekiem kļuvis zināms par mantojuma atklāšanos, un (3) pēc pieteikuma saņemšanas tiesa vai tiesnesis pieņem lēmumu par inventāra saraksta sastādīšanu, kuru nodod izpildei tiesu izpildītājam, bet, ja mantojums atrodas ārpus pilsētas, – attiecīgajai pagasttiesai. Vērtējot mantinieka pienākumus, lai tam tiktu piešķirta inventāra tiesība, jāakcentē tieši 329. panta otrā daļa. Šis Civilprocesa regulējums skaidri norādīja uz mantinieku pienākumu izpildīt tikai to, kas pēc būtības no viņiem bija atkarīgs, tas ir, izteikt savu gribu pieņemt mantojumu uz inventāra tiesības pamata. Tālākās darbības likumdevējs bija uzticējis veikt citam publisko tiesību subjektam (zvērīnātam tiesu izpildītājam vai bāriņtiesai). Šajā sakarā ir svarīgi atzīmēt, ka ar mantojuma lietu vešanas nodošanu zvērīnātiem notāriem likumdevējs lēma tikai par labu tiesu noslodzes mazināšanai un administratīvo resursu taupīšanai. Zvērīnāts notārs Indulis Šermukšnis savā referātā “Mantošanas lietu nodošana notāriem. Reformas izvērtējums” Saeimas starptautiskajā konferencē “Parlamentu lēmumu ietekmes *ex post* analīze” norādīja, ka jauno tiesību normu mērķis bija valsts pārvaldes (plašākā izpratnē) sistēmas sakārtošana, pārdalot funkcijas un nododot tās atbilstošākām valsts amatpersonām, t.i. bezstrīdu lietas – zvērīnātiem notāriem. Minētais atslogoja tiesu no tai neraksturīgās funkcijas, kuras iespējams atrisināt ārpus tiesas procesā, tādējādi palielinot tiesu kapacitāti.³⁶ No tā var secināt, ka, nododot mantojuma lietu vešanu zvērīnātiem notāriem, likumdevēja mērķis bija veikt izmaiņas mantojuma lietu vešanas procesualitātē, nevis veikt ievērojamas izmaiņas mantojuma tiesību pamatprincipos un to interpretācijā. Turklāt grozījumi, ar kuriem likumdevējs nodeva zvērīnātiem notāriem mantojuma lietu vešanu, paredzēja vien dažus maznozīmīgus procesuālus grozījumus inventāra tiesības institūtā un visā Civillikuma Mantojuma tiesību sestajā nodaļā (mantojuma pieņemšana un iegūšana). Tas liecina par skaidru likumdevēja vēlmi nodrošināt mantojuma tiesību izpratnes un piemērošanas nepārtrauktību.

Spēkā esošais Notariāta likuma 307. pants savukārt jau nosaka, ka iesniegumu par mantojuma pieņemšanu uz inventāra tiesības (Civillikuma 709. pants) pamata var iesniegt divu

³⁵ Bulavs P., Solovjakovs J., Šermukšnis I., Virko E. Identificētie problēmu jautājumi Latvijas Republikas mantojuma tiesību regulējumā. Rīga: Tieslietu ministrija, 2007. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozarespolitika/petijumi>

³⁶ Šermukšnis I. Mantošanas lietu nodošana notāriem. Reformas izvērtējums. Rīga, 2013. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/21285-saeima-starptautiska-konference-diskute-par-tiesibu-normu-efektivitates-novertesanu>

mēnešu laikā no dienas, kad mantiniekiem kļuvis zināms par mantojuma atklāšanos. No šīm divām normām (Notariāta likuma 307. pants un Civillikuma 709. pants) var secināt, ka mantiniekam divu mēnešu termiņā ir jāveic tikai divi soļi – pirmais, jāgriežas pie notāra ar lūgumu uzdot sastādīt inventāru tiesu izpildītājam un, otrais, jāiesniedz notāram iesniegums par mantojuma pieņemšanu uz inventāra tiesības pamata. Turklāt Notariāta likums atļauj šos soļus apvienot vienā, tas ir, iesniedzot notāram iesniegumu par mantojuma pieņemšanu, mantinieks var izteikt lūgumu notāram uzdot sastādīt inventāru tiesu izpildītājam. Vērtējot gan Civillikuma 709. pantu, gan vēsturisko Civilprocesa likuma redakciju, gan tagadējās Notariāta likuma prasības, ir skaidri redzams, ka likumdevējs pēc būtības nebija izteicis vēlmi grozīt šo institūtu, nododot mantojuma lietu vešanu zvērinātiem notāriem. Gan vēsturiskā Civilprocesa likuma 329. panta otrā daļa, gan šobrīd spēkā esošais Notariāta likuma 307. pants pēc savas būtības ir identiski, tik vien kā pieteikums tiesai tiek aizstāts ar iesniegumu notāram. Turklāt tāpat kā Civilprocesa likumā tiesai tika uzlikts pienākums uzdot tiesu izpildītājam vai pagasttiesai sastādīt inventāra sarakstu, tāpat arī Notariāta likuma 308. pantā šāds identisks pienākums tika uzlikts zvērinātam notāram.

Tāpēc situācija, ka tiesās inventāra tiesības izlietošana netika pakārtota formālajai inventāra saraksta sastādīšanai, taču līdz ar mantojuma lietu nodošanu zvērinātiem notāriem formālo inventāra saraksta sastādīšanu un tā iesniegšanu zvērinātam notāram jau varēja uzskatīt par obligātu priekšnoteikumu tam, lai mantiniekam vispār tiktu piešķirta inventāra tiesība, autora ieskatā nav pieļaujama. Sistēmiski analizējot tās procesuālās normas, kas papildina inventāra tiesības institūtu, tātad Civilprocesa likuma sākotnējo redakciju un Notariāta likuma redakciju pēc mantojuma lietu vešanas nodošanas zvērinātiem notāriem, ir skaidri manāms likumdevēja redzējums par inventāra tiesības izmantošanas procesuālajām prasībām, proti, inventāra tiesības izmantošana nav pakļauta formālajam inventāra saraksta sastādīšanas procesam. Tieši Civillikuma 708. panta kļūdainā interpretācija kontekstā ar citām normām, tajā skaitā arī procesuālajām, arī noved pie situācijas, kad mantiniekam tiek uzlikts pienākums šajā divu mēnešu termiņā vērsties pie zvērināta notāra ar lūgumu uzdot sastādīt inventāru, rūpēties par inventāra saraksta formālo sastādīšanu un iesniegt zvērinātam notāram iesniegumu par mantojuma pieņemšanu ar inventāra tiesību.

Apskatot citu valstu regulējumu, piemēram, Francijas, Spānijas, Vācijas, Polijas, Lietuvas un Igaunijas, ir redzams, ka arī šajās valstīs inventāra saraksta formālā sastādīšana tiek nošķirta no gribas par inventāra tiesības izmantošanu izteikšanu. Katram no šiem inventāra tiesības izmantošanas posmiem tiek piešķirts savs termiņš, kas sāk savu tecējumu pēc iepriekšējā posmā noteiktās tiesības izlietošanas. Tas ir, mantiniekam tiek dots konkrēts termiņš izteikt savu gribu pieņemt mantojumu ar inventāra tiesību, un tikai pēc šī termiņa notecējuma

vai arī pēc tam, kad mantinieks šo gribu izsaka, tiek piešķirts vēl viens termiņš inventāra saraksta sastādīšanai un iesniegšanai. Turklāt jāņem vērā, ka par formālo inventāra saraksta sastādīšanu visās šajās valstīs tāpat kā Latvijā ir atbildīgs kāds publisko tiesību subjekts (tiesa, notārs, tiesu izpildītājs), kura darbību regulē un uzrauga attiecīgi normatīvie akti. Šajā sakarā pamatoti ir norādījuši Latvijas Zvērinātu notāru padomes pētnieki, tas ir, tā kā inventāra saraksta sastādīšanas kopējais laiks ir atkarīgs gan no subjektīviem momentiem (mantnieka iniciatīva), gan objektīviem (saraksta sastādītājam nepieciešamais laiks šī darba izpildei), šeit būtu lietderīgi termiņus dalīt, nosakot, ka mantinieks jāgriežas pie zvērināta notāra ar lūgumu uzdot sastādīt inventāru divu mēnešu laikā, bet inventāra saraksts jāiesniedz mantojuma lietā, piem., divu mēnešu laikā no dienas, kad zvērināts notārs to uzdevis sastādīt.³⁷

Autors piekrīt tiesību zinātnieka Zigmanta Genca viedoklim, ka inventāra tiesības termiņa noteikšanas kārtība izvēlēta neveiksmīgi. Šo divu mēnešu laikā mantinieks var vēl nezināt, kādi varētu būt kreditoru prasījumi, jo tiem varētu būt noteikti citi termiņi uzaicinājumā (sludinājumā) vai vispār var nebūt noteikti termiņi. Tas rada nepieciešamību mantniekam, ja vien viņam ir kādas šaubas par iespējamiem prasījumiem, katrā ziņā prasīt inventāra tiesību realizāciju, negaidot pretenziju pieteikumus.³⁸ Turklāt jāsecina, ka, izvērtējot inventāra tiesības izmantošanas termiņa institūta mērķi, rašanās vēsturi un tā saistību ar citām, gan vietējām, gan ārvalstu tiesību normām, neviens no šiem posmiem nesniedza pozitīvu atbildi tam, ka šāds Civillikumā ietvertais divu mēnešu termiņš ir aktuāls arī mūsdienās vai ka tas viennozīmīgi atbilstu tiesiskās noteiktības, paļāvības, leģitimitātes un samērīguma principiem. Šis termiņš nepasargā kreditorus un legatārus no normas galvenā mērķa – mantojuma izšķērdēšanas. To nenodrošina arī procesuālās normas. Šī termiņa noteikšana nesamērīgi iejaucas mantnieka gribas izteikuma brīvībā un mantojuma pieņemšanas principa sistēmā. Viena subjekta (mantnieka) tiesības tiek ierobežotas daudz lielākā apmērā, nekā tiek pasargātas otra subjekta (kreditoru, legatāru) tiesības. Valstis kā Francija un Spānija no šāda vispārīga termiņa ir atteikušās pilnībā. Valstis, kas to izdarījušas nav, piemēram, Vācija, Igaunija, Lietuva un Polija, šo termiņu ir definējušas daudz konkrētāk un sistēmiskāk.

Autors šīm problēmām piedāvā trīs risinājumus. Visi tie ietver inventāra tiesības izmantošanas termiņa aktualizāciju. Pirmais risinājums ir vērsts uz inventāra tiesības izmantošanas termiņa pagarināšanu un šī termiņa nodalīšanu no formālajām inventāra saraksta sastādīšanas procedūrām, tādējādi pārņemot vairums citu Eiropas valstu tiesisko regulējumu. Otrais risinājums jau būtu atteikšanās no šī termiņa pilnībā, tādējādi pārņemot Francijas un

³⁷ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga. 2017., 84. lpp.

³⁸ Genca Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655. – 840. pants). Tiesu namu aģentūra, 2012., 183. lpp.

Spānijas tiesisko regulējumu. Savukārt trešais risinājums piedāvā pakārtot šo termiņu un inventāra tiesības institūtu Civillikuma 696. pantā noteiktajām mantot aicinātā tiesībām pirms mantojuma pieņemšanas pārliecināties par tā sastāvu (gan aktīviem, gan pasīviem), tādējādi pārņemot Šveices tiesisko regulējumu. Jāpiebilst gan, ka katrs no šiem risinājumiem prasa pamatīgus grozījumus arī citos mantojuma tiesību institūtos. Taču likumdevējam šāda izšķiršanas būs jāizdara, lai nodrošinātu pienācīgu inventāra tiesības institūta interpretāciju un tiesiskās noteiktības, paļāvības, leģitimitātes un samērīguma principu ievērošanu.

3. INVENTĀRA TIESĪBAS ĪSTENOŠANAS PROBLEMĀTIKA

3.1. Inventāra saraksta sastādīšanas piekritības problemātika

Civillikuma 709. pantā ir norādīts uz diviem publisko tiesību subjektiem (zvērināts tiesu izpildītājs un bāriņtiesa), kam ir pienākums likumā noteiktā kārtībā sastādīt inventāra sarakstu. Vispārējā gadījumā šāds pienākums tiek uzlikts zvērinātiem tiesu izpildītājiem. Taču gadījumā, ja mantojums atrodas ārpus pilsētas, tad šāds pienākums ir attiecīgajai bāriņtiesai (Notariāta likuma 308. pants). Jāatzīst, ka šāds kritērijs (mantojuma atrašanās ārpus pilsētas) ir acīmredzami novecojis mūsdienu apstākļos. Vēsturiski lielā vairumā gadījumu mantojums kā kopums atradās vienā vietā – vienā saimniecībā, un tāpēc arī tiesību piemērotāji inventāra saraksta sastādīšanā vadījās no šī piekritības principa. Zvērinātiem tiesu izpildītājiem – pilsētās, pagasttiesās – laukos un ciemos.³⁹ Piemēram, līdz pat 1998. gada 18. novembrim, kad stājās spēkā Zemesgrāmatas likuma grozījumi par Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas institūta izveidi, zemesgrāmatas tika iekārtotas atsevišķi katram pagastam un katrai pilsētai, un informāciju par konkrēto nekustamo īpašumu varēja iegūt tikai tā pagasta vai pilsētās zemesgrāmatā, kuras pārraudzības teritorijā atradās konkrētais nekustamais īpašums. Līdz ar to secināms, ka Civillikuma 709. panta sākotnējais mērķis, nododot inventāra saraksta sastādīšanu gan zvērinātiem tiesu izpildītājiem, gan bāriņtiesai, bija nodrošināt efektīvāku un ātrāku informācijas aprites procesu, nevis nodrošināt pienākumu sadali starp atbilstošākām, zinošākām un konkrētajā jomā profesionālākām amatpersonām. Tā kā mūsdienu publisko reģistru tvērums un kapacitāte ievērojami atšķiras no pirmskara Latvijas un pat deviņdesmito gadu Latvijas publiskajiem reģistriem, jāsecina, ka šāda piekritības dalīšana atkarībā no nekustamā īpašuma atrašanās pilsētā vai ārpus pilsētām mūsdienās ir zaudējusi savu aktualitāti. Tā ir nelietderīga un nevajadzīga. Uz to ir norādījuši arī Latvijas Zvērinātu notāru padomes pētnieki, proti, Civillikuma 709. pants nosaka, ka inventāra sarakstu sastāda tiesu izpildītājs pēc Civilprocesa likuma noteikumiem vai bāriņtiesa. Bāriņtiesas darbības inventāra saraksta sastādīšanā regulē Bāriņtiesu likuma 83. pants. Vispirms būtu nepieciešams apsvērt iespēju noteikt, ka inventāra sarakstu sastāda tikai viena institūcija – profesionāla amatpersona, kas ir piederīga tiesu sistēmai – tiesu izpildītājs, izslēdzot bāriņtiesu.⁴⁰ Turklāt arī Ministru kabinets 2009. gada 19. novembra rīkojumā Nr. 797 “Konceptija par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju” (informatīvā daļa) norādīja, ka šobrīd notiek bāriņtiesu un tiesu izpildītāju

³⁹ Mitans R. Inventāra tiesība. Pašvaldības darbs, 1939., Nr. 1, 3. lpp

⁴⁰ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga, 2017., 90. lpp

funkciju dublēšanās mantojuma inventāra saraksta sastādīšanas un mantas aprakstes mantojuma apsardzības nolūkā gadījumos, tādēļ nepieciešama šo funkciju pārskatīšana.⁴¹

Civillikums neregulē nedz zvērinātu tiesu izpildītāju, nedz bāriņtiesas darbības procesuālās iestrādes inventāra saraksta sastādīšanā. Šādam regulējumam būtu jābūt noteiktam Tiesu izpildītāju likumā un Bāriņtiesu likumā vai uz likumdevēja deleģējuma pamata izdotos Ministru kabineta noteikumos. Tiesu izpildītāju likumā šāds regulējums ietverts nav. Savukārt Bāriņtiesu likuma regulējums autora ieskatā ir pārāk vispārīgs un pat neprecīzs. Par to visspilgtāk liecina jau tas, ka noteikumi par inventāra saraksta sastādīšanu ir iekļauti Bāriņtiesu likuma VII nodaļā ar nosaukumu “Palīdzība mantojuma lietu kārtošanā un mantojuma apsardzība”. Turklāt Bāriņtiesas likuma 81. pantā ir norādīts, ka bāriņtiesa sniedz palīdzību mantiniekam, ja mantinieks grib izlietot inventāra tiesību. Normās tiek likts uzsvars uz vārdu “palīdzība”. Taču šāda inventāra tiesības regulējuma tulkošana neatbilst inventāra tiesības institūta pašai būtībai. Inventāra tiesība ir līdzeklis, ar ko mantiniekam aprobežot savu atbildību par mantojuma atstājēja parādiem, izpildot noteiktas normatīvo aktu prasības. Šī tiesība nav valsts palīdzība mazāk aizsargātam sabiedrības loceklim.

Gan Zvērinātu tiesu izpildītāju padome, gan bāriņtiesas ir mēģinājušas risināt šo inventāra saraksta sastādīšanas problemātiku, izdodot attiecīgus metodiskos norādījumus. Zvērinātu tiesu izpildītāju padome 2014. gada 31. janvārī izdeva metodiskos norādījumus “Noteikumi par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanu mantojuma lietā”, ar grozījumiem, kas apstiprināti Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes 2017. gada 26. oktobra sēdē un 2017. gada 15. decembra sēdē. Savukārt 2017. gadā Tieslietu ministrija izdeva “Metodiskos ieteikumus bāriņtiesām apliecinājumu un citu likumā noteikto uzdevumu veikšanai”. Jāatzīst, ka starp šiem abiem iekšējiem normatīvajiem aktiem pastāv ļoti lielas atšķirības. Piemēram, Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes metodiskajos norādījumos (10. punkts) ir skaidri noteikts, ka mantojuma inventāra sarakstā nenorāda mantojuma atstājēja parādus, savukārt bāriņtiesām paredzētajos metodiskajos norādījumos (14. punkts) ir noteikts, ka mantojuma sarakstā (inventāra sarakstā) būtu iekļaujama visa mantojuma atstājējam piederošā manta – gan aktīvi, gan pasīvi. Jāatzīst, ka tas nemaz nav iespējams. Lai tiesiski un neapstrīdami apzinātu mantojuma atstājēja pasīvus, tas ir, parādus, ir nepieciešams izmantot Civillikuma 705. panta otrajā daļā norādīto uzaicinājumu mantojuma atstājēja kreditoriem. Tikai šajā uzaicinājumā (sludinājumā par mantojuma atklāšanos) noteiktajā termiņā kreditoriem ir pienākums pieteikt savas pretenzijas attiecīgajam zvērinātam notāram – jau pavisam citai amatpersonai. Šādas tiesības uzaicināt kreditorus pieteikt savus prasījumus nav nedz zvērinātiem tiesu izpildītājiem, nedz bāriņtiesai.

⁴¹ Konceptija par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju (informatīvā daļa): Ministru kabineta 2009. gada 19. novembra rīkojums Nr. 797

Turklāt ņemot vērā to, ka inventāra tiesības izmantošanas termiņš ir tikai divi mēneši (izņemot aizbildnībā un aizgādībā esošajām personām) no mantojuma atklāšanās vai ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos, taču uzaicinājuma termiņš atbilstoši Notariāta likuma 297. panta noteikumiem var būt noteikts no trim mēnešiem līdz pat vienam gadam, jāsecina, ka bāriņtiesas gatavotā inventāra sarakstā ietvertajiem pasīviem nav nekādas tiesiskas nozīmes. Inventāra tiesības izmantošanas termiņš un uzaicinājums kreditoriem ir patstāvīgi un savstarpēji nesaistīti mantojuma tiesību institūti. Tieši trūkumi materiālajās normas, tas ir, šādu normu neesamība, arī ir radījusi šīs fundamentālās atšķirības starp zvērinātu tiesu izpildītāju un bāriņtiesu praksi, kas gadu gaitā ir veidojusies atrauti viena no otras. Šajā sakarā Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome ir norādījusi, ka līdz mantojuma lietu vešanas nodošanas zvērinātiem notāriem mantojuma lietas veda tiesa, kas lēma arī par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanu un sava lēmuma nodošanu izpildei tiesu izpildītājam. Tiesas lēmuma izpildei ir piemērojami Civilprocesa likuma noteikumi par izpildu lietu vešanu, bet zvērināta notāra aicinājums sastādīt mantojuma inventāra sarakstu nav izpildu dokuments un tā izpildei nav piemērojamas Civilprocesa likuma E daļas normas. Tādējādi mantojuma inventāra saraksta sastādīšana kā patstāvīga zvērināta tiesu izpildītāja amata darbība pretēji Civillikuma 709. pantā norādītajam ir palikusi bez normatīvā regulējuma.⁴² Zvērinātu tiesu izpildītāju padome arī uzsvēra uz nepieciešamības pēc attiecīgā ārējā normatīvā akta izstrādes, veicot grozījumus jau esošajā Tiesu izpildītāju likumā vai izdodot jaunus, uz likumdevēja deleģējuma pamata izstrādātus Ministru kabineta noteikumus. Bez šāda normatīvā akta izstrādes inventāra saraksta sastādīšanas kārtību nav iespējams pilnveidot. Ar esošajiem metodiskajiem norādījumiem var noteikt tikai zvērināta tiesu izpildītāja darbības, bet ne ieinteresētās un citu personu tiesības un pienākumus.⁴³

Autora ieskatā ļoti precīzu atbildi tam, ka inventāra sastādīšanas funkciju nodošana diviem atšķirīgiem publisko tiesību subjektiem nav pareiza, sniedz tieši Bāriņtiesu likuma 2. pants un Tiesu izpildītāju likuma 4. pants. Proti, Bāriņtiesu likuma 2. pantā ir noteikts, ka bāriņtiesa ir novada vai republikas pilsētas pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde, savukārt Tiesu izpildītāju likuma 4. pantā ir noteikts, ka zvērināti tiesu izpildītāji ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras pastāv pie apgabaltiesām un pilda tām likumos noteiktos pienākumus. Bāriņtiesas ir pašvaldību iestādes, zvērinātu tiesu izpildītāji – tiesu sistēmai piederīgas personas. Līdz ar to šīs amatpersonas bauda pavisam atšķirīgas tiesības,

⁴² Par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanas kārtības tiesisko regulējumu: Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes ziņojums 2017. gada 20. decembra Nr. 1417/3. Pieejams: http://www.lzti.lv/media/documents/11041/Par_mantojuma_inventara_saraksta_sastadisanas_kartibas_tiesisko_regulejumu.pdf

⁴³ Turpat

pienākumus, tiesiskos pamatus un regulējumu. Šie publisko tiesību subjekti ir pārāk dažādi, lai tiem ar vienu normatīvo aktu nodrošinātu vienotu interpretāciju par inventāra saraksta sastādīšanas procedūru. Veidot divus līdzvērtīgus normatīvos aktus, pielāgojot tos katram subjektam atsevišķi un ievērojot katra subjekta tiesiskās īpatnības, šajā sakarā būtu absurdi un ārkārtīgi nelietderīgi, tādējādi lieki iznīdējot valsts resursus. Apskatot gan zvērinātu tiesu izpildītāju metodiskos norādījumos, gan bāriņtiesām paredzētos metodiskos noteikumus, gan Bāriņtiesu likuma VII nodaļu, autora ieskatā ir skaidri izkristalizējies, ka zvērinātiem tiesu izpildītājiem izpratne par šo tiesību institūtu ir daudz plašāka, tiesiski pamatotāka un atbilstošāka. Inventāra saraksta sastādīšana pēc savas būtības vairāk atbilst Tiesu izpildītāju likuma 2. panta noteikumiem, kas nosaka, ka tiesu izpildītāji veic tiesu un citu institūciju nolēmumu izpildi, nekā Bāriņtiesu likuma 4. panta otrās daļas noteikumi par bāriņtiesas darbības pamatprincipu – nodrošināt bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību. Ekskluzīvā tiesība sastādīt inventāra sarakstu būtu jānodod tikai un vienīgi zvērinātu tiesu izpildītāju pārziņā, ir jāizdod attiecīgs ārējais normatīvais akts, kas tādējādi veidotu vienotu praksi un nodrošinātu daudz ciešāku saikni starp zvērinātiem notāriem un zvērinātiem tiesu izpildītājiem kā tiesu sistēmai piederīgām personām inventāra tiesības izmantošanas procesā.

3.2. Mantnieka atbildības apmēra noteikšana inventāra tiesības izmantošanas gadījumā

Lai pienācīgi izvērtētu mantnieku un kreditoru savstarpējās attiecībās un no šīm attiecībām izrietošās tiesības un pienākumus gadījumā, ja mantnieks ir izvēlējis izmantot inventāra tiesību, pirmām kārtām ir jāsaprot mantnieka atbildības apmērs. Tiesību doktrīnā nošķir divus principus mantnieka atbildības apmēra noteikšanai inventāra tiesības izmantošanas gadījumā – atbildība ar pašiem mantojuma aktīviem (*cum viribus hereditatis*) vai atbildība ar mantojuma aktīvu vērtību (*pro viribus hereditatis*).⁴⁴ Pirmais no šiem vēl Romiešu tiesībās pazīstamajiem principiem nosaka to, ka mantnieka atbildība ir saistāma tikai ar inventāra sarakstā norādāmo mantu, un tādējādi atbildība par mantojuma atstājēja parādiem tiek absolūti nodalīta no mantnieka paša manta. Nenotiek mantojuma atstājēja un mantnieka mantas saplūšana vienā kopumā. Otrais princips savukārt nosaka to, ka mantnieks ir atbildīgs par mantojuma atstājēja parādiem mantojamās mantas vērtības apmērā. Šādā gadījumā

⁴⁴ Zalucki Mariusz. New Rules on Liability for Inheritance Debts in Poland: Road to a Single European Law? *European Review of Private Law* 2-2016 [189–202] © Kluwer Law International BV. Pieejams: https://www.academia.edu/24510758/New_Rules_on_Liability_for_Inheritance_Debts_in_Poland_Road_to_a_Single_European_Law

mantinieks aprobežo savu atbildību par mantojuma atstājēja parādiem tikai mantotās mantas vērtības apmērā, taču nenošķir mantojamo mantu no mantinieka paša mantas. Tādējādi kreditors var vērst savus prasījumus pret jebkādu mantiniekam piederošo mantu (gan attiecīgā mantojuma rezultātā iegūto, gan pirms mantojuma atklāšanās tam piederošo). Līdz ar to tiek radīta situācija, kad mantinieks, izmantojot inventāra tiesību, tomēr var atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem arī ar savu mantu. Tiesību vēsturnieki uzskata, ka, ieviešot inventāra tiesības institūtu Romiešu tiesībās (*beneficium inventarii*), Romas imperatora Justiniāna mērķis bija aprobežot mantinieka atbildību ar pašu mantojuma mantu, nevis tās vērtību, tādējādi nosliecoties par labu *cum viribus hereditatis* principam.⁴⁵ Uz neskaidrībām par to, kurš no šiem principiem ir piemērojams Latvijā, norādījuši ir arī Latvijas Zvērinātu notāru padomes pētnieki, proti, par to vai mantinieka atbildība pēc inventāra sastādīšanas aprobežojas ar pašiem mantojuma aktīviem (*cum viribus hereditatis*) vai ar mantojuma aktīvu vērtības ekvivalentu (*pro viribus hereditatis*) viedokļi dalās. Agrāk izdotā juridiskā literatūrā ir izteikts viedoklis par labu atbildībai ar pašiem mantojuma aktīviem, kas izrietot no likuma tiešā teksta. Vēlāk autori, nekā to neargumentējot, runā par labu atbildībai ar mantojuma aktīvu vērtības ekvivalentu.⁴⁶ Civillikuma 711. pantā ir noteikts, ka mantinieks, kas pieņēmis mantojumu ar inventāra tiesību, atbild par mantojuma atstājēja parādiem un citiem prasījumiem pret to tikai šā mantojuma apmērā. Mantojuma definīcija skaidri ir norādīta Civillikuma 382. pantā, taču likumā iztrūkst termina “mantojuma apmērs” skaidrojums. No gramatiskā un valodnieciskā viedokļa vārds “apmērs” var norādīt gan kā uz lietu kopumu (mantojuma aktīvi), gan arī uz lietu kopuma vērtību (mantojuma aktīvu vērtība).

Mantinieka atbildības apmēra vienota izpratne un attiecīgā principa piemērošana ir ārkārtīgi svarīga, lai pienācīgi nodrošinātu arī Civillikuma 708. panta otrajā daļā norādīto personu (nepilngadīgo un aizgādībā esošo personu) aizsardzību. Gadījumā, ja likumdevējs izšķiras par labu *pro viribus hereditatis* principam mantinieka atbildības apmēra noteikšanā, ir jāsaprot, kā rīkoties gadījumā, ja nepilngadīgā persona vai aizgādībā esošā persona manto, piemēram, ļoti ekskluzīvu, unikālu, ārkārtīgi šauras specializācijas, niansētu vai dārgu mantu, kam inventāra saraksta sastādīšanas procesā ir tikusi norādīta atbilstoši augsta vērtība, taču pēc mantojuma iegūšanas ir ļoti grūti realizējama vai savādāk izmantojama. Piemēram, ekskluzīvi transporta līdzekļi, specifiski ražošanas objekti, iekārtas vai cita dārga kustamā manta, un arī, piemēram, nerealizējamas mantojuma atstājēja prasījuma tiesības vai nepiedzenami parādi.

⁴⁵ Świrgoń-Skok Renata. Beneficium Inventarii in the Roman Tradition of European Private Law. *Constituição, Economia e Desenvolvimento: Revista da Academia Brasileira de Direito Constitucional*. Curitiba, 2017, vol. 9, n. 17, Jul.-Dez., 278. – 297. lpp.

⁴⁶ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga. 2017., 89. lpp

Šāda manta rada lielu mantojuma aktīvu vērtību, taču mantu aizgādņi nevar realizēt tirgus, valsts ekonomiskās situācijas vai citu apstākļu dēļ. Tādējādi manta var tikt atsavināta par nesamērīgi zemām cenām, vai ilgstoši neatsavināta vispār, radot kreditoriem pamatu vērsties pret mantinieka paša mantu inventāra sarakstā norādīto aktīvu vērtības apmērā. Šādā gadījumā šīs mazāk aizsargātās personas var pat tikt nostādītas sliktākā stāvoklī, nekā atsakoties no mantojuma pilnībā. Metodiskajos ieteikumos bāriņtiesām par bērna vai aizgādņībā esošas personas mantisko interešu aizstāvību ir noteikts, ka, lemjot par atļauju mantojuma pieņemšanai, jāraugās, vai mantojums nav pārāk apgrūtināts ar parādiem, kā arī jāpārlicinās, vai izmantota inventāra tiesība.⁴⁷ Gadījumā, ja valsts tomēr pieslejas *pro viribus hereditatis* principam, tad jāatzīst, ka šie kritēriji nedod pilnīgu priekšstatu par mantojuma masu, un līdz ar to nedod arī priekšstatu par to, vai aizgādņībā esošo personu intereses tādējādi tiks pienācīgi aizsargātas, pieņemot mantojumu. Zvērinātu notāre padome šajā sakarā gan ir norādījusi, ka pašreiz spēkā esošais regulējums pietiekami aizsargā nepilngadīgo mantinieku un personu ar ierobežotu rīcībspēju tiesības mantot, tā kā likumdevēja radītie aizsardzības mehānismi ikvienā gadījumā nodrošina mantojuma pieņemšanu tikai ar inventāra tiesībām, nepieļaujot mantinieka atbildību par mantojuma atstājēja parādiem ar paša manta.⁴⁸ Autors šādam skaidrojumam nepiekrīt. Inventāra tiesība aizsargātu nepilngadīgo intereses tik absolūti un neapstrīdami tikai tādā gadījumā, ja mantinieka atbildības izvērtēšanas sakarā visos gadījumos tiktu piemērots *cum viribus hereditatis*, nevis *pro viribus hereditatis* princips. Taču nedz likumdevējs, nedz arī tiesību doktrīnā izplatītie viedokļi uz šādu vienprātību nav norādījuši. Iztrūkst arī atbilstošas tiesu prakses.

Interesantu pieeju šim jautājumam ir izvēlēties Francijas likumdevējs. Francijas Civilt kodeksā ir noteikts, ka, pirmkārt, inventāra tiesības izmantošana dod tiesības nodalīt mantojamo mantu no mantinieka paša mantas (791. panta 1. punkts) un, otrkārt, arī dod tiesības mantiniekam atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem tikai saņemtā mantojuma vērtībā (791. panta 3. punkts). Francijas likumdevējs tādējādi ir papildinājis *cum viribus hereditatis* principu ar *pro viribus hereditatis* principā noteikto. Proti, nevar notikt mantinieka un mantojuma atstājēja mantas saplūšana, un nevar tikt radīta situācija, kad no mantinieka tiek prasīts vairāk, kā viņš ir saņēmis. Pēc savas būtības šāda principu saplūdināšana autora ieskatā nav nepieciešama, jo *cum viribus hereditatis* princips savā tvērumā jau ietver arī *pro viribus hereditatis* principu, taču Francijas likumdevējs to bija apzināti izvēlēties norādīt, kas jau savukārt liecina par skaidru vēlmi izvairīties no jebkādiem trūkumiem mantinieka atbildības

⁴⁷ Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par bērna vai aizgādņībā esošas personas mantisko interešu aizstāvību. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi_/?doc=1810

⁴⁸ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga. 2017., 55. lpp

interpretācijas sakarā nākotnē. 798. panta pirmajā daļā jau tālāk tiek paskaidrots, ka gan nodrošinātie kreditori, gan citi kreditori un arī legatāri var prasīt savu saistību apmierinājumu tikai no mantojuma masā ietilpstošās mantas (aktīviem). Turklāt paša mantinieka kreditori savu saistību apmierinājumu no mantotās mantas var prasīt tikai pēc tam, kad attiecīgā kārtībā ir apmierināti mantojuma atstājēja kreditori. Ar šādu regulējumu Francijas likumdevējs ir skaidri norādījis, ka mantinieka tiesību aizsardzība inventāra tiesības izmantošanas gadījumā tam ir prioritāra. Tādējādi inventāra tiesība visos un jebkādos gadījumos pasargā mantinieku un viņa paša mantu no atbildības par mantojuma atstājēja parādiem.

Gandrīz identisks regulējums ir paredzēts Spānijas regulējumā, proti, arī Spānijas Civilkodeksa 1023. pants nosaka, ka mantiniekam ir pienākums segt mantojuma parādus un citas saistības tikai no pašas mantojuma masas, kā arī nav pieļaujama mantinieka paša manta saplūšana ar saņemtā mantojuma masu.

Arī Igaunijas likumdevējs savos normatīvajos aktos ir ietvēris nedaudz modificētu versiju mantinieka atbildības principiem, proti, Igaunijas Mantojuma likuma 143. panta 1. punktā skaidri ir norādīts, ka pēc inventāra saraksta sastādīšanas mantinieka atbildība par mantojuma parādiem tiek aprobežota šā mantojuma vērtības apmērā. Normā ietvertais igauņu valodas vārds “*väärtusega*” tulkojumā uz latviešu valodu nozīmē “vērtība”, savukārt tulkojumā uz angļu valodu “*value*” (vērtība), krievu – “ *стоимоcть*” (vērtība). Ar šādu nepārprotamu norādi Igaunijas likumdevējs gan ir skaidri pieslējis *pro viribus hereditatis* principam mantinieka atbildības noteikšanā. Taču 142. panta sestajā daļā šim vispārīgajam principam ir noteikts visnotaļ nozīmīgs izņēmums, tas ir, ja ar mantojumu nepietiek mantojuma atstājēja saistību apmierināšanai un ja mantinieks nepiekrīt apmierināt šīs saistības no savas mantas, tad mantiniekam ir pienākums iesniegt pieteikumu par mantojuma masas maksātnespēju (bankrotu), tādējādi pilnībā atsvabinot sevi no pienākuma atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu mantu. Tikai tad, ja mantinieks šādu tiesību neizmanto, tad viņam ir pienākums atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem arī ar savu mantu. Šāds izņēmums rada pamatīgu novirzi no vispārīgā *pro viribus hereditatis* principa. Mantiniekam tiek piešķirts vēl viens papildus tiesiskais instruments, lai sevi pasargātu, jo mantojuma pieņemšanas brīdī mantinieks nevar būt guvis pilnīgu priekšstatu par mantojuma aktīvu un pasīvu kopumu. Igaunijas likumdevējs ir sapratis to, ka nepārveidots un līdz ar to attiecīgs beznosacījumu *pro viribus hereditatis* princips pēc savas būtības negarantē mantinieka tiesību aizsardzību, un līdz ar to tas nav savienojams ar vienu no inventāra tiesības pamatprincipiem – atbildības aprobežošanu tikai ar mantojumā saņemto mantu.

Lietuvas regulējumā savukārt ir redzama skaidra un nepārprotama norāde uz *cum viribus hereditatis* principu mantinieka atbildības noteikšanā. Lietuvas Civilkodeksa 5.53. panta

pirmais punkts nosaka, ka mantinieks, kas ir mantojumu pieņēmis ar inventāra tiesību, ir atbildīgs par mantojuma atstājēja parādiem tikai ar saņemto mantojumu.

Visbeidzot ļoti unikālu tiesisko regulējumu saistībā ar inventāra tiesības izmantošanu un līdz ar to arī mantinieka atbildības apmēra noteikšanu ir izvēlēties Polijas likumdevējs. Polija, tāpat kā Vācija un Šveice, mantojuma pieņemšanas un iegūšanas procesā vadās no tā saucamā *le mort le vif saisit* principa⁴⁹ (tulkojumā no franču valodas – mirušais manto dzīvo) jeb automātiskās mantojuma tiesību pārejas principa⁵⁰. Šis princips nosaka, ka mantojuma iegūšanai nav nepieciešama mantojuma pieņemšana. Pēc likumdevēja noteiktā termiņa notecējuma automātiski tiek prezumēts, ka mantinieks mantojumu ir pieņēmis. Mantiniekam šajā termiņā ir jāveic aktīvas darbības (jāvēršas pie attiecīgās amatpersonas) tikai tajos gadījumos, ja mantinieks vēlas mantojumu atraidīt vai vēlas izmantot inventāra tiesību. Tādējādi šo valstu likumdevēji ir piešķirušī pavisam citu nozīmi mantinieka klusēšanai. Ja mantinieks “klusē”, tad mantojums tiek pieņemts absolūti, tas ir, mantinieks atbild par mantojuma atstājēja parādiem arī ar savu mantu. Jāatzīst, ka daudzos gadījumos šī klusēšana var būt kā vienkārša nezināšana. Polijas likumdevējs tādējādi apzinājās, ka šāds regulējums neatbilst nedz taisnīguma, nedz samērīguma, nedz tiesiskās paļāvības principiem, tas nostāda kreditorus daudz labvēlīgākā stāvoklī kā mantiniekus, kā arī “sagādā mantiniekiem pārāk lielus un nepatīkamus pārsteigumus⁵¹”. Lai kā arī valsts necenstos izglītēt sabiedrību, inventāra tiesība un arī mantojuma tiesības kopumā ir ļoti niansētas un sarežģītas. Trūkumi to izpratnē nedrīkst radīt mantiniekiem pārlielu lielu kaitējumu. Tieši tāpēc 2015. gada 20. martā Polijas likumdevējs veica attiecīgus grozījumus Polijas Civilt kodeksā. Ar šiem grozījumiem (1015. panta otrā daļa⁵²) tika noteikts, ka gadījumā, ja mantinieks likumdevēja noteiktā termiņa laikā (seši mēneši) nepaziņo par savu vēlmi mantojumu atraidīt vai izmantot inventāra tiesību, tad tiek prezumēts, ka mantinieks mantojumu ir pieņēmis ar inventāra tiesību. Tādējādi mantinieks tiek pasargāts no šīs nezināšanas. Polijas tiesiskais regulējums ir vienīgais no autora apskatīto Eiropas valstu (Igaunija, Lietuva, Vācija, Šveice, Francija, Spānija) tiesiskā regulējuma, kurā inventāra tiesība vispārējā kārtībā var tikt piešķirta mantiniekam pat bez mantinieka iniciatīvas vai mantinieka gribas izteikšanas. Polijas regulējuma kontekstā ir svarīgi arī pieminēt Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu Nr. 650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem,

⁴⁹ Zalucki Mariusz. New Rules on Liability for Inheritance Debts in Poland: Road to a Single European Law? *European Review of Private Law* 2-2016 [189–202] © Kluwer Law International BV

⁵⁰ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. Rīga. 2017., 6. lpp

⁵¹ Zalucki Mariusz. New Rules on Liability for Inheritance Debts in Poland: Road to a Single European Law? *European Review of Private Law* 2-2016 [189–202] © Kluwer Law International BV. 194. lpp.

⁵² Kodeks cywilny (Polijas Civilt kodekss). Pieejams:

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf>

nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi. Šī regula kā galveno priekšnoteikumu mantojuma lietas vešanas piekritībai Eiropas Savienības dalībvalstīs ir noteikusi mantojuma atstājēja pēdējo pastāvīgo dzīvesvietu (valsti). Tādējādi mantinieki, kas pastāvīgi ir dzīvojuši citā valstī, var saskarties ar ārkārtīgi lielām problēmām, ja nepārzina citu valstu normatīvo aktu prasības. Piemēram, Latvijā, Francijā vai Spānijā mantiniekam mantojuma tiesības nekas netiek uzspiests. Klusēšana ir uzskatāma par nevēlēšanos mantot. Taču Polijā, Vācijā vai Šveicē klusēšanu uzskata par mantojuma pieņemšanu. Ņemot vērā šīs ārkārtīgi lielās atšķirības regulējumos un ņemot vērā to, kādos tempos Eiropas Savienībā tiek “nojauktas” robežas brīvai personu kustībai, valstu likumdevējiem ir pamazām jāatsakās no tik drastiska un mantinieka tiesības ierobežojoša regulējuma. To arī ir izdarījis Polijas likumdevējs. Autors uzskata, ka katrai valstij nav pienākums atteikties no gadsimtu gaitā iedibinātās kārtībās un pamatnostādnēm mantojuma tiesības, taču valstīm ir jāņem vērā sabiedrības attīstības tendences un ir pamazām jāpielāgo savs regulējums šai attīstībai.

Jāsecina, ka citu valstu tiesiskais regulējums norāda uz to, ka inventāra tiesības izmantošanas gadījumā mantinieka tiesību aizsardzībai ir jābūt prioritārai. Turklāt regulējumam un izpratnei par attiecīgā mantinieka atbildības principa piemērošanu ir jābūt skaidrai. Tā kā inventāra tiesība ir vienīgais instruments kā pasargāt nepilngadīgos un aizgādībā esošās personas no pārlieku lielu un apgrūtināšu saistību uzņemšanās, tad šādam regulējumam un izpratnei tiek piešķirta vēl lielāka nozīmība. Šis ārvalstu regulējums autora ieskatā arī dod atbildi uz jautājumu, kurš no mantinieka atbildības noteikšanas principiem ir atbilstošāks inventāra tiesības būtībai. Autors uzskata, ka tikai *cum viribus hereditatis* princips pilnībā varēs pasargāt mantinieku no pārlieku lielu saistību uzņemšanās. Neskatoties uz to, ka mantinieks ir izmantojis inventāra tiesību, un pat ņemot vērā to, ka mantojuma atstājēja kopējo parādu apmērs ir zem mantojuma masas vērtības, kreditoriem ar *pro viribus hereditatis* principu tiek piešķirti papildus instrumenti un papildus izvēles iespējas, pret ko vērst savu piedziņu. Kreditoru piedziņai ir pakļauta ne tikai mantojuma masa, bet arī katra mantinieka personīgā manta, tādējādi kreditorus nostādot pat labākā situācijā par to, kāda pastāvēja mantojuma atstājēja dzīves laikā. Jāatzīst, ka šāda situācija gadījumā, ja mantinieki ir izmantojuši inventāra tiesību, nav pieņemama.

Abi šie mantinieka atbildības principi pastāv tikai inventāra tiesības izmantošanas sakarā, taču autora ieskatā Latvijas likumdevējam būtu jāapsver arī iespēja šos principus vispārīgi nodalīt no inventāra tiesības, proti, ir jāapsver iespēja noteikt, ka mantinieka atbildība varētu būt aprobežojama ar mantojuma aktīviem vai to vērtību visos gadījumos. Šajā sakarā ir svarīgi izvērtēt, vai inventāra tiesība, kas mūsdienu tiesībās ir pārņemta vēl no Romiešu tiesībām, ir

joprojām aktuāla. Vai situācija, kad, mantojuma atstājējam nomirstot, tā kreditoriem tiek radīts pat labāks stāvoklis savu prasījumu apmierināšanai, nekā, ja mantojuma atstājējs būtu dzīvs, ir atbilstoša taisnīguma un samērīguma principiem? Piemēram, bijušajās Padomju Savienības valstīs, kā Krievijā⁵³, Baltkrievijā⁵⁴, Ukrainā⁵⁵, inventāra tiesība kā tāda normatīvajos aktos nemaz nav ietverta. Mantinieku atbildība, pieņemot mantojumu, visos gadījumos tiek aprobežota tikai ar mantojuma vērtību. Gan Krievijas Civilt kodeksa 1175. panta 1. punkta otrajā daļā, gan Baltkrievijas Civilt kodeksa 1086. panta 1. punktā, gan Ukrainas Civilt kodeksa 1282. panta 1. punktā ir norādīts, ka mantinieki, kas pieņēmuši mantojumu, atbild par mantojuma atstājēja parādiem tikai saņemtā mantojuma vērtības apmērā. Šajā sakarā Krievijas Federācijas Augstākās tiesas Plēnums savā 2012. gada 29. maija rezolūcijā Nr. 9 “Par tiesu praksi mantojuma lietās” norādīja, ka gadījumos, kad ar mantojuma masu nepietiek, lai apmierinātu mantojuma atstājēja kreditoru prasījumus, mantinieku pašu manta netiek pakļauta šo prasījumu apmierināšanai, un šie prasījumi izbeidzas pilnībā vai tajā daļā, kurā to apmierināšana nav iespējama ar mantojuma masu.⁵⁶ Mantojuma mantas vērtība tiek noteikta pēc attiecīgās mantas tirgus vērtības mantojuma atklāšanās brīdī, neatkarīgi no iespējamām izmaiņām tās vērtībā līdz lietas izskatīšanai tiesā.⁵⁷ Likumā tādējādi tiek norādīts uz *pro viribus hereditatis* principu (aktīvu vērtība), taču tiesu prakse to tālāk papildina arī ar *cum viribus hereditatis* principu (aktīvi). Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas tiesiskais regulējums tādējādi nepārprotami norāda uz to, ka šie mantojuma atbildības principi var pastāvēt atrauti no pašas inventāra tiesības. Šāds regulējums nav ekskluzīvi sastopams tikai bijušajās Padomju Savienības valstīs, kas savās tiesību normās vēsturiski vadās no sociālisma tradīcijām. Arī Zviedrijas⁵⁸ regulējumā ir paredzēts tas, ka mantinieki nav atbildīgi ar savu pašu mantu par mantojuma atstājēja parādiem. Mantojuma procesā no mantojuma masas tiek nodalīta pārdzīvojušā laulātā daļa, tad apmierināti kreditoru prasījumi un tikai tad atlikušais mantojums tiek attiecīgi sadalīts mantinieku starpā.⁵⁹ Ja parādu apmērs pārsniedz aktīvus, tad šāda mantojuma sadalīšana nenotiek un mantojums kā juridiska persona bankrotē.⁶⁰

⁵³ Гражданский кодекс Российской Федерации (Krievijas Civilt kodekss). Pieejams: <https://www.zakonrf.info/gk/>

⁵⁴ Гражданский кодекс Республики Беларусь (Baltkrievijas Civilt kodekss). Pieejams: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk9800218>

⁵⁵ Гражданский кодекс Украины (Ukrainas Civilt kodekss). Pieejams: <https://meget.kiev.ua/kodeks/grazdanskiy-kodeks/glava-87/>

⁵⁶ Постановление Пленума Верховного суда Российской Федерации № 9, г. Москва, 29 мая 2012 г. 26. с. Pieejams: http://www.vsrfr.ru/Show_pdf.php?Id=7978

⁵⁷ Turpat

⁵⁸ Ärvdabalk (1958:637) (Zviedrijas Mantojuma likums). Pieejams: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arvdabalk-1958637_sfs-1958-637

⁵⁹ Zviedrijas valdības informācija par regulējumu Ģimenes tiesībās. Pieejams: <https://www.government.se/4a767e/contentassets/1e0263a0318e47b4b8515b535925941b/family-law.pdf>

⁶⁰ Mantošana. Vispārīgā informācija – Zviedrija. Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-se-lv.do?member=1

KOPSAVILKUMS

1. Gan Latvijas normatīvajos aktos, gan Latvijas tiesību doktrīnā trūkst vienotas izpratnes par inventāra tiesības pašu būtību, tas ir, inventāra tiesības saistību ar Civillikuma 696. pantā noteikto mantot aicinātā tiesību pirms mantojuma pieņemšanas pārliecināties par tā sastāvu. Procesuālās normas (Ministru kabineta noteikumu Nr. 618 “Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu” 89. punkts) piešķir mantiniekam tiesības izmantot inventāra tiesību, lai iepazītos ar mantojuma sastāvu pirms mantojuma pieņemšanas, taču saskaņā ar tiesu prakses atziņām⁶¹ šāda rīcība no mantinieka puses automātiski tiek uzskatīta par gribas izteikumu par mantojuma pieņemšanu.
2. Ārvalstu tiesiskais regulējums par inventāra tiesības būtību ir daudz skaidrāks, nekā tas ir Latvijā. Valstīs (Igaunija, Lietuva, Francija, Spānija, Vācija), kurās tiek uzskatīts, ka inventāra tiesība ir piešķirama mantiniekam, tikai mantojumu pieņemot, tas ir nepārprotami norādīts attiecīgajos likumos. Valsts (Šveice), kas inventāra tiesības institūtu regulē kā mantinieka tiesību pirms mantojuma pieņemšanas to izvērtēt, to arī ir nepārprotami norādījusi, turklāt tam attiecīgi ir pakārtojusi arī citus mantojuma tiesību institūtus. Tieši neskaidrā regulējuma dēļ Latvijā ir radīta situācija, kad atsevišķos gadījumos var piemērot abus no šiem savstarpēji pretējiem viedokļiem.
3. Pārņemot inventāra tiesības tiesisko regulējumu no Baltijas Vietējo likumu kopojuma, Civillikuma 708. un 709. pantā ir radīta pretruna. Civillikuma 708. pantā ir paredzēts priekšnoteikums inventāra tiesības izmantošanai (“sastāda likumā noteiktā laikā visa mantojuma inventāru”), taču Civillikuma 709. pantā noteiktais divu mēnešu termiņš ir attiecināms uz kaut ko pilnīgi citu, tas ir, mantinieka vēlmes izteikšanu par inventāra saraksta sastādīšanu. Tas rada neskaidrības par procesuālajām darbībām, kas mantiniekam ir jāveic inventāra tiesības izmantošanas termiņa laikā.
4. Praksē mantiniekiem tiek prasīts inventāra tiesības izmantošanas termiņa laikā vērsties pie zvērināta notāra ar lūgumu uzdot zvērinātam tiesu izpildītājam sastādīt inventāra sarakstu, nodrošināt inventāra saraksta sastādīšanu un iesniegt to zvērinātam notāram ar lūgumu izdarīt uzaicinājumu un apstiprināt mantojuma tiesībās ar inventāra tiesību. Šāda prakse, vērtējot gan materiālo, gan procesuālo normu vēsturisko attīstību, nav pareiza, jo inventāra saraksta formālā sastādīšana ir jānošķir no gribas par inventāra tiesības izmantošanu izteikšanu. Par to liecina arī ārvalstu regulējums. Piemēram, Francijas, Spānijas, Vācijas, Lietuvas un Igaunijas regulējumā katram no inventāra

⁶¹ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 15. marta lēmums lietā Nr. C03000417 (SKC-602/2018)

tiesības izmantošanas posmiem tiek piešķirts savs termiņš, kas sāk savu tecējumu pēc iepriekšējā posmā noteiktās tiesības izlietošanas. Mantinekam tiek dots termiņš izteikt savu gribu pieņemt mantojumu ar inventāra tiesību, un tikai pēc šī termiņa notecējuma vai arī pēc tam, kad mantinieks šo gribu izsaka, tiek piešķirts vēl viens termiņš inventāra saraksta sastādīšanai un iesniegšanai.

5. Izvērtējot inventāra tiesības izmantošanas termiņa institūta mērķi, rašanās vēsturi un tā saistību ar citām, gan vietējām, gan ārvalstu tiesību normām, neviens no šiem posmiem nesniedz pozitīvu atbildi tam, ka šāds Civillikumā ietvertais divu mēnešu termiņš ir aktuāls arī mūsdienās. Šis termiņš nepasargā kreditorus un legatārus no normas galvenā mērķa – mantojuma izšķērdēšanas. To nenodrošina arī procesuālās normas. Šī termiņa noteikšana nesamērīgi iejaucas mantinieka gribas izteikuma brīvībā un mantojuma pieņemšanas principa sistēmā. Viena subjekta (mantinieka) tiesības tiek ierobežotas daudz lielākā apmērā, nekā tiek pasargātas otra subjekta (kreditoru, legatāru) tiesības. Valstis kā Francija un Spānija no šāda vispārīga termiņa ir atteikušās pilnībā. Valstis, kas to izdarījušas nav, piemēram, Vācija, Igaunija, Lietuva un Polija, šo termiņu ir definējušas daudz konkrētāk un sistēmiskāk.
6. Inventāra tiesības izmantošanas termiņa aktualizācijai autors piedāvā trīs risinājumus. Pirmais risinājums ir vērsts uz inventāra tiesības izmantošanas termiņa pagarināšanu un šī termiņa nodalīšanu no formālajām inventāra saraksta sastādīšanas procedūrām, tādējādi pārņemot vairums citu Eiropas valstu tiesisko regulējumu. Otrais risinājums jau būtu atteikšanās no šī termiņa pilnībā, tādējādi pārņemot Francijas un Spānijas tiesisko regulējumu. Savukārt trešais risinājums piedāvā pakārtot šo termiņu un inventāra tiesības institūtu Civillikuma 696. pantā noteiktajām mantot aicinātā tiesībām pirms mantojuma pieņemšanas pārliecināties par tā sastāvu (gan aktīviem, gan pasīviem), tādējādi pārņemot Šveices tiesisko regulējumu.
7. Civillikums neregulē nedz zvērinātu tiesu izpildītāju, nedz bāriņtiesas darbības procesuālās iestrādes inventāra saraksta sastādīšanā. Šādam regulējumam būtu jābūt noteiktam Tiesu izpildītāju likumā un Bāriņtiesu likumā vai uz likumdevēja deleģējuma pamata izdotos Ministru kabineta noteikumos. Tiesu izpildītāju likumā šāds regulējums ietverts nav. Savukārt Bāriņtiesu likuma regulējums autora ieskatā ir pārāk vispārīgs un pat neprecīzs. Bāriņtiesu regulējumā uzsvars tiek likts uz vārdu “palīdzība”. Šāda inventāra tiesības regulējuma tulkošana neatbilst inventāra tiesības institūta pašai būtībai. Inventāra tiesība ir līdzeklis, ar ko mantiniekam aprobežot savu atbildību par mantojuma atstājēja parādiem, izpildot noteiktas normatīvo aktu prasības. Šī tiesība nav valsts palīdzība mazāk aizsargātam sabiedrības loceklim.

8. Inventāra saraksta sastādīšanas pienākuma uzlikšana diviem dažādiem publisko tiesību subjektiem (zvērinātam tiesu izpildītājam un bāriņtiesai) ir nelietderīga, zaudējusi savu aktualitāti, un tā traucē inventāra tiesības vienotas izpratnes un piemērošanas tālākai veidošanai. Bāriņtiesas ir pašvaldību iestādes, zvērinātu tiesu izpildītāji – tiesu sistēmai piederīgas personas. Šie subjekti bauda pavisam atšķirīgas tiesības, pienākumus, tiesiskos pamatus un regulējumu. Tie ir pārāk dažādi, lai tiem ar vienu normatīvo aktu nodrošinātu vienotu interpretāciju par inventāra saraksta sastādīšanas procedūru. Veidot divus līdzvērtīgus normatīvos aktus, pielāgojot tos katram subjektam atsevišķi un ievērojot katra subjekta tiesiskās īpatnības, šajā sakarā būtu absurdi un ārkārtīgi nelietderīgi, tādējādi lieki iznīdējot valsts resursus. Zvērinātiem tiesu izpildītājiem izpratne par šo tiesību institūtu ir daudz plašāka, tiesiski pamatotāka un atbilstošāka. Tiesība sastādīt inventāra sarakstu būtu jānodod tikai un vienīgi zvērinātu tiesu izpildītāju pārziņā, ir jāizdod attiecīgs ārējais normatīvais akts, kas tādējādi veidotu vienotu praksi un nodrošinātu daudz ciešāku saikni starp zvērinātiem notāriem un zvērinātiem tiesu izpildītājiem kā tiesu sistēmai piederīgām personām inventāra tiesības izmantošanas procesā.
9. Latvijas tiesību doktrīnā nav vienprātības par to, kurš no mantnieka atbildības principiem inventāra tiesības izmantošanas gadījumā (*cum viribus hereditatis* vai *pro viribus hereditatis*) būtu piemērojams. Tas viennozīmīgi neizriet arī no Civillikuma. Civillikuma 711. pantā ir noteikts, ka mantnieks, kas pieņēmis mantojumu ar inventāra tiesību, atbild par mantojuma atstājēja parādiem un citiem prasījumiem pret to tikai šā mantojuma apmērā. Iztrūkst termina “mantojuma apmērs” skaidrojuma. No gramatiskā un valodnieciskā viedokļa vārds “apmērs” var norādīt gan kā uz lietu kopumu (mantojuma aktīvi – *cum viribus hereditatis*), gan arī uz lietu kopuma vērtību (mantojuma aktīvu vērtība – *pro viribus hereditatis*).
10. Tikai *cum viribus hereditatis* princips mantojuma atbildības apmēra noteikšanā pilnībā varēs pasargāt mantnieku no pārlietu lielu saistību uzņemšanās. Neskatoties uz to, ka mantnieks ir izmantojis inventāra tiesību, un pat ņemot vērā to, ka mantojuma atstājēja kopējo parādu apmērs ir zem mantojuma masas vērtības, kreditoriem ar *pro viribus hereditatis* principu tiek piešķirti papildus instrumenti un papildus izvēles iespējas, pret ko vērst savu piedziņu. Tādējādi kreditoru piedziņai var tikt pakļauta ne tikai mantojuma masa, bet arī katra mantnieka personīgā manta.
11. Citu valstu tiesiskais regulējums norāda uz to, ka inventāra tiesības izmantošanas gadījumā mantnieka tiesību aizsardzībai ir jābūt prioritārai. Regulējumam un izpratnei par attiecīgā mantnieka atbildības principa piemērošanu ir jābūt skaidrai. Tā kā

inventāra tiesība ir vienīgais instruments kā pasargāt nepilngadīgos un aizgādnībā esošās personas no pārlietu lielu un apgrūtināšu saistību uzņemšanās, tad šādam regulējumam un izpratnei tiek piešķirta vēl lielāka nozīmība. Francijas un Spānijas tiesiskajā regulējumā likumdevēji ir norādījuši atsauces gan uz *cum viribus hereditatis* principu, gan arī *pro viribus hereditatis*. Šo valstu likumdevēji bija apzināti izvēlējušies sapludināt abus šos principus, kas jau savukārt liecina par skaidru vēlmi izvairīties no jebkādiem trūkumiem mantnieka atbildības interpretācijas sakarā nākotnē. Igaunijas likumdevējs ir izvēlējis *pro viribus hereditatis* principu, tam gan paredzot ļoti nozīmīgu atkāpi – ja ar mantojumu nepietiek mantojuma atstājēja saistību apmierināšanai un ja mantnieks nepiekrīt apmierināt šīs saistības no savas mantas, tad mantniekam ir pienākums iesniegt pieteikumu par mantojuma masas maksātnešpēju (bankrotu), tādējādi pilnībā atsvabinot sevi no pienākuma atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu mantu. Unikālu tiesisko regulējumu saistībā ar inventāra tiesības izmantošanu un līdz ar to arī mantnieka atbildības apmēra noteikšanu ir izvēlējis Polijas likumdevējs. Polijas tiesiskais regulējums ir vienīgais no autora apskatīto Eiropas valstu tiesiskā regulējuma, kurā inventāra tiesība vispārējā kārtībā var tikt piešķirta mantniekam pat bez mantnieka iniciatīvas vai mantnieka gribas izteikšanas. Gadījumā, ja mantnieks likumdevēja noteiktā termiņa laikā (seši mēneši) nepaziņo par savu vēlmi mantojumu atraidīt vai izmantot inventāra tiesību, tad tiek prezumēts, ka mantnieks mantojumu ir pieņēmis ar inventāra tiesību.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Birziņa L. Romiešu tiesības. Rīga: 1997
2. Bukovskis V. Cīvilprocesa mācības grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933
3. Bukovskis V. Mantojuma prasību vai testamentu apstrīdošu prasību iesniegšanas termiņi. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1932. gada 1. novembris, Nr. 11. – 12.
4. Bulavs P., Solovjakovs J., Šermukšnis I., Virko E. Identificētie problēmu jautājumi Latvijas Republikas mantojuma tiesību regulējumā. Rīga: Tieslietu ministrija, 2007. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozarespolitika/petijumi>
5. Čakste K. Civilprocess. 1937. – 1940. gada lekcijas. Rīga: Haralds Neverževskis, 2016
6. Civillikuma Mantojuma tiesību daļas tiesiskā regulējuma problēmjaudājumi un to modernizācijas nepieciešamība. Latvijas Zvērinātu notāru padome. 2017, Pieejams: http://www.lzti.lv/media/documents/4446/metodiskienor%C4%81d%C4%ABjumi-noteikumi-par-mantojuma-invent%C4%81ra-saraksta-sast%C4%81d%C4%AB%C5%A1_IsrMo3M.pdf
7. Civilprocesa likuma komentāri. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna un M. Dūdeļa vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999
8. Civilprocesa likuma komentāri. Papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna un M. Dūdeļa vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001
9. Gencs Z., Krauze R. Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382. – 840. pants). Rīga: Mans Īpašums, 1997
10. Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002
11. Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655. – 840. pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012
12. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Izdevniecība “Zvaigzne”, 1977
13. Krauze R. Mantojuma tiesības Latvijas Republikā. Rīga: KIF “Biznesa komplekss”, 1994
14. Krauze R. Mantojuma tiesības. 2. papildinātais izdevums. Rīga: KIF “Biznesa komplekss”, 1997
15. Mīlans R. Inventara tiesība. Pašvaldības darbs, Nr. 1, 1939
16. Sinaiskis V. Latvijas civiltiesības (Viet. civ. lik. kop. III. d. un Kr. lik. kop. X. sēj. 1. d.). Rīga, 1934
17. Šermukšnis I. Mantošanas lietu nodošana notāriem. Reformas izvērtējums. Rīga. 2013.

- Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/21285-saeima-starptautiska-konference-diskute-par-tiesibu-normu-efektivitates-novertesanu>
18. Vēbers J. Padomju civiltiesības. Rīga: Izdevniecība “Zvaigzne”, 1979
 19. Świrgoń-Skok Renata. Beneficium Inventarii in the Roman Tradition of European Private Law. *Constituição, Economia e Desenvolvimento: Revista da Academia Brasileira de Direito Constitucional*. Curitiba, 2017, vol. 9, n. 17, Jul.-Dez., 278. – 297. lpp. Pieejams: <http://abdconst.com.br/revista18/beneficiumRenata.pdf>
 20. Zalucki Mariusz. New Rules on Liability for Inheritance Debts in Poland: Road to a Single European Law? *European Review of Private Law* 2-2016 [189–202] © Kluwer Law International BV. Pieejams: https://www.academia.edu/24510758/New_Rules_on_Liability_for_Inheritance_Debts_in_Poland_Road_to_a_Single_European_Law
 21. Буковский В. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских съ продолжением 1912-1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ. Издательство: Типография Гемпель, 1914

Normatīvie akti:

22. Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija regula (ES) Nr. 650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi
23. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 1922. gada 15. februārī
24. Civillikums: LV likums. Pieņemts 1937. gada 28. janvārī
25. Notariāta likuma: LV likums. Pieņemts 1993. gada 1. jūnijā
26. Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 1998. gada 14. oktobrī
27. Civilprocesa likums. Tieslietu ministrijas Kodifikācijas departamenta 1938. gada izdevums. Otrais iespiedums. Rīga
28. Tiesu izpildītāju likums: LV likums. Pieņemts 2002. gada 24. oktobrī
29. Bāriņtiesu likums: LV likums. Pieņemts 2006. gada 22. jūnijā
30. Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu: Ministru kabineta 2008. gada 4. augusta noteikumi Nr. 618
31. Konceptija par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju (informatīvā daļa): Ministru kabineta 2009. gada 19. novembra rīkojums Nr. 797
32. Noteikumi par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanu mantojuma lietā: Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes 2014. gada 31. janvāra metodiskie norādījumi, ar

grozījumiem, kas apstiprināti Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes 2017. gada 26. oktobra sēdē un 2017. gada 15. decembra sēdē

33. Civil Code of the Republic of Lithuania (Lietuvas Civilkodekss). Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495>
34. Kodeks cywilny (Polijas Civilkodekss). Pieejams: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf>
35. German Civil Code BGB (Vācijas Civilkodekss). Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html
36. Code Civil (Francijas Civilkodekss). Pieejams: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20130701>
37. Código Civil (Spānijas Civilkodekss). Pieejams: <https://wipolex.wipo.int/en/text/469368>
38. Código Civil, aprobado por Real Decreto de 24 de julio de 1889 (Spānijas Civilkodeksa vēsturiskā 1889. gada 24. jūlija redakcija). Pieejams: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=244509
39. Swiss Civil Code (Šveices Civilkodekss). Pieejams: <http://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201801010000/210.pdf>
40. Law of Succession Act (Igaunijas Mantojuma likums). Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013007/consolide>
41. Ärvdabalk (1958:637) (Zviedrijas Mantojuma likums). Pieejams: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arvdabalk-1958637_sfs-1958-637
42. Гражданский кодекс Российской Федерации (Krievijas Civilkodekss). Pieejams: <https://www.zakonrf.info/gk/>
43. Гражданский кодекс Республики Беларусь (Baltkrievijas Civilkodekss). Pieejams: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk9800218>
44. Гражданский кодекс Украины (Ukrainas Civilkodekss). Pieejams: <https://meget.kiev.ua/kodeks/grazdanskiy-kodeks/glava-87/>

Juridiskās prakses materiāli:

45. Satversmes tiesas 2004. gada 25. oktobra spriedums lietā Nr. 2004-03-01
46. Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra spriedums lietā Nr. 2010-40-03

47. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 20. septembra lēmums Nr. lietā Nr. A7012110/5 (SKA-755/2010)
48. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017. gada 4. jūlija spriedums lietā Nr. C33292713 (SKC-203/2017)
49. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2018. gada 15. marta lēmums lietā Nr. C03000417 (SKC-602/2018)
50. Постановление Пленума Верховного суда Российской Федерации № 9, г. Москва, 29 мая 2012 г. 26. с. Pieejams: http://www.vsrf.ru/Show_pdf.php?Id=7978

Citi avoti:

51. Par mantojuma inventāra saraksta sastādīšanas kārtības tiesisko regulējumu: Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes ziņojums 2017. gada 20. decembra Nr. 1417/3. Pieejams:
http://www.lzti.lv/media/documents/11041/Par_mantojuma_inventara_saraksta_sastadisanas_kartibas_tiesisko_regulejumu.pdf
52. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām apliecinājumu un citu likumā noteikto uzdevumu veikšanai: Tieslietu ministrijas 2017. gada metodiskie ieteikumi
53. Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām par bērna vai aizgādībā esošas personas mantisko interešu aizstāvību. Pieejams:
http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi_/?doc=1810
54. Mantošana. Vispārīgā informācija – Francija. Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pieejams:
https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-fr-lv.do?member=1
55. Mantošana. Vispārīgā informācija – Zviedrija. Eiropas e-tiesiskuma portāls. Pieejams:
https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-se-lv.do?member=1
56. Zviedrijas valdības informācija par regulējumu Ģimenes tiesībās. Pieejams:
<https://www.government.se/4a767e/contentassets/1e0263a0318e47b4b8515b535925941b/family-law.pdf>

Bakalaura darbs „Mantojuma pieņemšanas ar inventāra tiesību problemātika” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Kristaps Onckulis

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba vadītājs: lektore Mag. iur. Kristīne Zīle _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā _____.

Metodiķe: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____,
protokola Nr. _____, vērtējums _____.

Komisijas sekretārs: _____